

MAGYAR MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... .. kor. 20.—

Félévre ... .. > 10.—

Negyedévre ... .. > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott

— © — Budapest, október hó 13. — © —

Október elsejével kezdődött az új évnegyed:

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ..... 20 kor.

Félévre ..... 10 kor.

Negyedévre ..... 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

Új telefonszámunk október 20-ától: „József 527“.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Háboru.

— okt. 11.

A vörös kakas megjelent. A Balkán kigyulladt, és amire a diplomácia, Európa önkéntes tüzoltósága fölrobogott, a lángok lampionja már Szkutari fölött tánczolt. Ez tehát sikerült; a késés programmszerűen végbe ment... Berchtold béketraktát rendezett és Szasszonov szájából úgy ömlött Berlinben a cukrosviz, mint egy adventista szabósegédből a pietizmus, és az orosz-lengyel faluk rajokban vándorolnak Moszkva felé és nekünk tegnap népfelkelői blankettákat kellett kitölteni. Ez a háboru... És pokoli humor volt, akasztófaöröm, ahogy a minap a Nord und Süd teknőjében a hágai békekongresszusok perdöntő jelentőségét dagasztotta — Apponyi Albert. Internationale Rechtsbildung... kongatta a gróf a harmadik kongresszus elé, és jámboran és melegen csilingeltek a nemzetközi jog frázisai, mint a kisvárosi harangok téli vasárnap délelőtt. És most megint megtanulhatjuk: hogy az internationale Rechtsbildung kérdése nem békekongressziákon dől el, filantropikus eszmecseréken és nemzetközi korzókon, és a Bismarck ordenaré barbársága az egyetlen káté: a kor nagy kérdéseit csak vérrel és vassal lehet megoldani. Az egyetlen, ami a hágai kongresszusok »kodikátorius« munkájában értékes, a reglama 46. szakasza... és ez is összeomlott, amikor a tudós Paul Labaud felvetette a kérdést, hogy hát jó, jó, a magántulajdont respektálni kell, de mi lesz a magántulajdonnal egy tengeri háboruban? Hát persze: a párisi egyezmény megtiltotta a kalózkodást, és a kalózkodás vigan folyt tovább és a

tengeri háboru el se képzelhető másképp, — a tripoliszi háboru európai kiágazásaira kell gondolni — mint konfiskatórius intézkedésekkel, a magántulajdon felricskázásával, kereskedelmi hajók elkobzásával és megsemmisítésével. És így festenek a genfi és a berni konvencziók tételei is, háborus intézkedések arra az esetre, ha nem lesz háboru, és szinte megváltásnak képzeltük: a fegyveres békével szemben a plátói háborut. Komédia, komédia, komédia. Komédia volt a diplomácia elméleti békemozgalma és komédia a gyakorlati is. A kormányok itt is, ott is a béke orgonáján koncerteztek, a nyilatkozatok után azt hitte a jámbor publikum, hogy a biborban született jegyzék, amit a Balkán-udvarokban köröztek, Habeas corpus aktája lesz a világbékének... de az elegáns, hideg szavak alatt — mint valami trójai falóban — szuronyok és golyók zörögtek mindenütt. A szerb Deroulède-ek Ausztria-Magyarországra hivatkoztak és a csetinjei pásztor- király, taktikus henczegeggel karolt bele az orosz biztatásba ugyanakkor, amikor Berchtold is, Szasszonov is ráfordult a Balkánra: kuss...

*

A bakteriológiai intézetben szeliden pihennek egymás mellett a legborzalmasabb szörnyetegek, az emberiség Odysszejának rettentő Polyphemusai: a kolera, a lues, a typhus, a pestis, az orbáncz baktériumai; de a legveszedelmesebb még hiányzik közülök: a háboru. A háboru az ember legfélelmetesebb ellensége, — idők mulhattak, századok zughattak és a háboru epidémiája megmaradt annak, ami volt: a halál golyófoghatatlan hadvezérének. A kultúra minden megnövekedése multiplifikálta az erejét: Berezinától Mukdenig egyre emelkedő tendenciát mutat a pusztulás, — Berezinánál harmincezer ember harapott a fübe, Königrätznél ötvennégyezer, Sedánnál százhuszoneg-ezer, Mukdennél százharmincnyolcezer. És ha a balkáni háboruból világháboru lesz: egy nap alatt több ember pusztul el, mint a nagy-magyar Alföld egész lakossága, és több érték megy veszendőbe, mint Magyarország egy évi nemzeti jövedelme. És ezt a háborut mindenki elkerülhetetlennek tartja. Edward Dicy — The Egypt of the Future — vizionárius erővel jósolta meg ezt a véres birtokpert, és mindenki tudta, hogy az a Berlin elnémulásával az a Saloniki lesz a szó, a nagy talizmán, amely remégésben tartja a világot. Carl Jentsch évekket ezelőtt megírta, hogy abban a percben, amint Oroszország elvégezte a dolgát — otthon és

lezárhatván a forradalom gyerekszobáját, nyugodtan elmehet rendet csinálni a nagyok közé, abban a perczen kitör az osztrák-orosz háború. A négy Balkán- királyság itt csak eszköz — Bécs, Konstantinápoly és Pétervár háromszögében — és az ő bajuk, ha célznak tartják magukat. A legérdekesebb itt Szerbia.

*

Szerbia megunta a százados provizóriumokat, az örökös komp-politikát Ausztria-Magyarország és Oroszország közt és végre szint akar játszani. Ugyanaz történik most odalenn, ami a napoleoni idők égháborujában, — vérrel és vassal akarják megoldani a szerb-török problémát, és a szerbek kétségbeesetten tépelődnek: Bécs, vagy Pétervár? Akkor — Kállay Béni írja — antirussofil velleitásokkal fült fel a kis ország; Karagyorgye, ez a rácz Hamlet belátta, hogy a szláv világbirodalom a vérrokon köteles részét se akarja kiadni és Szerbiát csak valami entreprise des pompes balkanes gyanánt akarja felhasználni. És Rodofinikin, a század legzseniálisabb csirkefogója, nem tudta megakadályozni az eseményeket. Karagyorgye, a topolai hajcsár, oda-kinálta Szerbiát Károly főhercegnek és áldomásul: löport, ólmot, egypár bombát és egy pár ágyut kért. Stadion gróf, a kancellár, hajlott az ajánlat felé és egy pár hónap múlva — a Száva bozótjai közt, egy eldugott őrházban — megkezdődtek a személyes tárgyalások; a szerbek részéről ott volt: a topolai szerencsefi, Petrovics Miloje, a belgrádi várparancsnok és husz bulyuk-basa, Ausztria részéről Simbschen, Perss ezredes és négy huszár. Karagyorgye konferált. Egy hazugságon kezdte: hogy Napoleon két millió piasztert ígért nekik, ha Szerbiát francia protektorátus alá helyezik. Aztán folytatta: hogy a törökkel élet-halálharcban állanak és a szlobodziai fegyverszünet óta a pétervári udvar csak délibabokat ringat feléjük; hogy Rodofinikin, az orosz főkonzul immár vezérlő politikus Belgrádban és ígéretet, fenyegetések és rubelek sarkantyuin Oroszország felé hajtja a szenátust; hogy már csak a Habsburgok világuralmában remélnek oltalmat és készségesen redukálódnak osztrák tartományyá, ha Ausztria teljesíti a következő kívánságaikat: hogy Szerbia távol élhet minden államkapcsolattól — Magyarországhoz, függetlenül a magyar vámrendszertől és patriárkátustól; hogy Szerbia osztrák fegyverrel visszafoglalhatja Nist a törököktől; hogy — tekintettel az ijesztő pauperizmusra — feloldják a határzárát. »Eszközöld ki mindezt számunkra, aztán tégy Szerbiával, amit akarsz, mi követünk egész Konstantinápolyig.« A külügyminiszter és az udvar tárgyalásképeseknek találták a feltételeket, — amikor az orosz konzul egyszer rekihuzta a tárgyalások alól a talajt. Ő volt az egyetlen, aki pszichológiával is dolgozott: ő ismerte a Karagyorgye székeptikus, gyanakvó természetét és egy szép napon felkereste a bandafőnököt topolai »magányában«. Nyolcz napig tartott a vizit és a végin sikerült elhitetnie Karagyorgyéval, hogy az orosz-francia szövetség egy deczennium alatt szét-darabolja Ausztriát, és Szerbia csak a nagy-szláv politika

gályáján evezhet ki a barbárság holttengeréből. Így Szerbia megint az orosz part felé sodródott, és amikor Lajos főherceg Zimonyban találkozott a szerb követekkel, nem maradt egyéb megtudnivalója, mint hogy »milyen volt a termés«. És ez így ment végig az okkupációig, az annexióig, a mostani krizisig, Szerbia egyre hánykolódott a két part közt és mindvégig megmaradt Bécs és Pétervár első ütközőpontjának, libegő hámnak a világpolitika Gönczölszekerén. Ujabban megint Pétervár felé akar kikötni és nemcsak a magyar agrárius-gentry profitvágya miatt, hanem azért is, főleg azért, mert, ahogy Thallóczy írja valahol, a balkáni osztrák diplomácia nem küld igaz fotográfiákat Bécsbe, — jaj lenne nekünk, mondják, ha igazat referálnánk és nem azt, amit odafenn — várnak.

*

... Most azonban az első bombától felrobbant az egész Balkán és fegyvercsörgéstől visszhangzik mind a két nagyhatalom. De akár leszünk »tettekkel tényezők« a háboruban, akár nem: a fél milliárd az első löporfüsttel elszáll, — mi vagyunk a recziprokja a Midás királynak, és miután a háboruban nemcsak a muzsa hallgat, hanem az ipar is, a magyar cukor- és gépipar elveszti a piacot és télviz idejére az utcára dobódik egy pár ezer ember. »Sürgösen el kell némulni a pártviszályoknak, egyesülni kell mindenkinek, salus rei publicae, salus rei publicae« írják a magyar újságok, és ennek a frázisnak általánosabb hatása lesz, mint a szociáldemokraták háboruellenes propagandájának. Ebből több igazság-láva ömlik, de amaz megközelíthetőbb és agitatóriusabb. Az erők képe itt kikomponálódott Szófiában, abban a türelmességben, amelylyel a szociáldemokrata szónokot meghallgatták; ő volt az egyetlen, a ki a háborus dorbézolásban, a lerészegedett fantázia lumpolásai közt megőrizte a fejét és majd hogy a hóna alá nem teszik a felesleges szerszámot: őrizze még jobban. És a nagy lökdösődésben, az eszmék, jel-szavak és telefonhírek zengő tumultusában mennyire eltávolodott ő is az erfurti programtól! És milyen közel került a Jaurès hurrá hazafiságához! És — az első vér után — milyen öntudatlan sebességgel teszszük meg valamennyien ezt az utat.

A gondolat gyorsan lépi át a határt.

Lengyel Ernő.

Egy rab dala az éjszakában.

Legörnyesztett gyávaságba
A gyalázat.
Mind hiába,
Szívem többé föl nem lázad.

Ittasodtam könnyű tánczon.
Hajdanában...
Mostan láncom
Hordozom az éjszakában.

Ezt a lánczot el nem nyüvöm
Soha talán:
Puha fűvön
Huzom béna lábam után.

Megyek balra, térek jobbra,
Nagy a börtön:
Bús lét foglya
Leszek mindég itt e földön...

Szilágyi Géza.

A pálosi komondorok.

Irtá: LOVIK KÁROLY.

Ha az ember Laborcztól Pálos felé kocsizik, az ut vége felé, fenyvesektől övezve, csinos majort lát, amelynek ököristállója a haza egyik legszebb völgyére néznek. Ez a pálosi kazán, egy szelid hajlásu, nyáron állandóan földpárától reszkető, bőven termő völgy, enyhe zöld és sárga színekből, zeg-zugos vonalakból összetéve, a párkányról óriási térképnek tetszve. Ide néz, mint mondom, a major, maga a lakóház, magyar szokás szerint, fák közé van eldugva és kertje kopott kavicsbányában végződik, holott odébb a legsudarabb fenyőfák és a legbujább páfrányok tárnak a sétáló szemé elé.

A pálosi birtoknak azonban más a nevezetessége. Ha olyan látogató érkezik, aki még nem járt erre, joggal el fog csodálkozni, sőt meg is fog ijedni, ha a lakóház felé közeledve, egyszerre egész serege a kuvaszoknak, komondoroknak és mindenféle más ebeknek veszi körül s üdvözli hangos csaholással. A kutyák szerencsére egytől-egyig jó természetűek, javarészt aprószemű, barátságos pofájú juhászebek, amelyeknek mindig melegük van, minek következtében a nyelvük állandóan kilóg. Nappal, ha csak kocsizörgés föl nem háborgatja őket, sorra feküsznek ki a tornácz elé s napfürdőt vesznek, amelynek élvezésében a legmakacsabb legyek sem tudják őket megzavarni, éjjel azonban silbakolnak, föl és alá járnak, kóborolnak s pokoli ugatást visznek véghez. Különösen áll ez akkor, ha holdtölte van. Ilyenkor, ahány komondor van, mind rakásra áll, rábámul az égi vándorra és panaszosan üvölt, üvölt, mert sehogysem bírja megérteni, hogy létezhet olyasvalami a világon, aminek nincsen szaga.

Az ilyen magyar falusi éjszakákat kevés ember kedveli s azért a pálosi gazdának, Domonkos Gábornak csak ritkán vannak vendégei. Még a vidéki urak is, akik pedig vásárokon, tanyákon, vadászkunyhókban összeszoknak a kutyákkal, kissé erősnek tartják a lármát, hát még a fővárosiak; azok egy perczig sem tudnak aludni a tornyos ágyakban s másnap reggelre már sietve menekülnek a különös lakóházból. Maga a háziur mindezt csak neveti, szintugy a felesége, egy csinos, napbaránította asszonyka, aki oly büszkén jár a komondorok között, mint az állatszelistó a meghunyászkodó királytigrisek sorában. Az ur meg az asszony bizony nyugton vannak a kuvaszoktól, sőt szép nyári estéken gyakran megteszik, hogy kiülnek a tornáczra és hallgatják a szörnű hangversenyt, amely a pálosi és laborczi ebek között négy kilométer távolságról folyik. Ilyenkor sem az asszony, sem az ura nem szólnak semmit, csak néha összenéznek és összemosisolognak, mint akik értik egymást. Mikor már pirkadni kezd, Piroska odaül az ura ölébe és összebörzolja a haját, vagy megcsókolja a kezét, s aztán átkarolva egymást, nyugovóra térnek... Az

utolsó ugatás akkor csendül föl, s a komondorok, mint akik jól végezték dolgukat, lefekszenek a mérhetetlen homokba és arról álmodnak, hogy nyulat kergetnek.

Domonkos Gábor nem volt mindig ilyen jól nevelt férj, fiatal korában sok bolondot cselekedett, sőt volt idő, mikor őt hívták a vármegye rosszának. Szerette az italt, a cigányt, a szép asszonyokat, s ha kedve kerekedett, négy napig se vetődött haza. Ilyenkor az emberek kitértek az utjából s csak az utcagyerekek követték tisztes távolból s néha-néha megkoczkáztatták, hogy egy göröngyöt vagy kukoriczacsövet hajtsanak utána. Szóval, ez sehogyse volt szép állapot, s ekkor történt meg, hogy Domonkos összeismerkedett Piroskával, aki a fejébe vette, hogy meg fogja javítani a korhelyt, ehelyett azonban belészeretett s csakhamar kétségbeesve ösmerte föl, hogy milyen szerencsétlenségbe keveredett.

Domonkos, aki alapjában nemcsak könnyüvéru, de könnyűszívü is volt, szintén szerelemre gyulladt a szép Piroska iránt s azt különböző éjjeli zenékkal s szerenádokkal iparkodott a leány tudtára adni. Piroska, aki puhaszívü, de erős akaratu leány volt, ekkor fontolóra vette a dolgot s higgadt latolgatás után arra az eredményre jutott, hogy nem lehet egy kicsapongó ember felesége. Miután azonban érezte, hogy ha Gábor közelében marad, a szívének meg kell szakadnia, fogta magát és elutazott Németországba, Berlin mellé a rokonaihoz. Piroska árvaleány volt, apja, anyja régen elhunytak s így korlátlan ura volt akaratának, amelyet, mint látjuk, helyesen tudott latba vetni. Az egyik unokatestvére, mint mérnök, kivetődött Németországba s ott is ragadt, oda házasodott, a fiatal leány tehát azt vélte legczélszerűbbnek, ha egy-két évre ő is odamegy, elfelejteni a bánatát s új életet kezdeni. Bucsuja udvarlójától igen egyszerű volt. Kezét nyujtott neki és azt mondta:

— Alászolgája, Domonkos ur, maga engem nem lát egyhamar.

A fiatal ember kételkedett és ravaszul sodorta meg a bajuszát, mintha biztos volna a dolgában. A lányban fölforrt a büszkeség.

— Magamat ajánlom — mondta mérgesen és farképnél hagyta gavallérját.

Domonkos várt egy napig, két napig, két hétig, hogy majd csak találkozik Piroskával, de bizony az nyomtalanul eltűnt Pálosról s már ott is ült a grünevaldei nyaralóban, sovány nyírfák és beteg orgonabokrok között. A kóbor magyar szél helyett itt helyi vonatok fütyültek, az aratóleányok esti dala helyett verkli nyikorgott s a komoly hazai komondorok helyett éjjelente az ör sipolt a társainak. Az ilyen helyen a poézis hamar elpárolog s megmarad a komoly, czéltudatos ész.

Domonkos Gábor pár hónap mulva ugy gondolta, hogy ez a dolog talán még sincs rendén. Érezte, hogy szereti Piroskát, s hite volt, hogy akiket a sors egymásnak rendelt, azok töltsék el egymás oldalán az életet. Kapta tehát magát, ő is felült a vasutra s utána utazott Piroskának. Berlinben megvásárolta a legszebb sárgarózsákat s kiküldte a nyaralóba, hogy bejelentsék érkezését. De a lány nem volt olyan fából faragva, akit az ilyen figyelmesség el tudott volna téríteni elhatározásától. Az apja daczos ember volt, a nagyapja is, az úke is, az ő vére se különb: megrázta a fejét és visszaküldte a Domonkos rózsáit.

Az ifjuban is elég adag gög lakott: mikor a szolgál visszahozta a bokrétaját, vállat vont ő is és hazautazott Pálosra. Egy-két napig nem gondolt a lányra, de mikor egy este ezüstszinü holdvilág öntötte el a katlant, a levegőben jázminok nehéz szaga szállott s a kutyák pokolian üvöltöttek, nagyot ütött öklével az asztalra, összecsomagolt s újra kiutazott a német fővárosba,

Még az uton alaposan meghányta-vetette a dolgot s ravasz tervet eszelt ki. Tudta és érezte jól maga is, távol a hazától milyen hatással van az emberre a magyar szó, a magyar hang: az utolsó falusi népdal, a legvályogvetőbb cigány egy hegedűvonással mennyi bánattal és keserőséggel tölti el az ember szívét, hogy messze kell lennie a gémes-kuttól, meg a pipacsvirágos rétektől... Ha ez az érzés mindenkiben bent lakik, Piroskából sem hiányozhatik. Amint tehát Berlinbe ért, Gábor körül nézett a szállodákban, az egyikben fölfedezett egy cigányzenekart, amely esténként paszományos, piros, ugynevezett állatszelistítő uniformisban húzta a hallgatókat s kivitte őket a Grünewaldeba, a pirosfedelű nyaraló elé, s mikor az óra éjfélét ütött, halkan rázendítette a lombok között:]

*Megérem még azt az időt,
Sírva még a házam előtt...*

Domonkos a kert mellett állott, egy tilalomfának támaszkodva, és leste a hatást. Nem sokat kívánt, mindössze annyit, hogy magyar szokás szerint egy gyufafej kapjon lángra, jelezvén, hogy van aki a nótát megértette s elfogadta... De az ablakok sötétek maradtak, csak az éjjeli örök sipoltak vészesen és csendháborítás címén föl is irták a próbálkozó magyar ifjut.

A Piroška gavallérja most már összeharapta az ajkát és ő is azt mondta:

— Ajánlom magamat — s reggelre már ismét hazagyorsvonatozott Pálosra.

Ezuttal a felejtés mintha gyorsabban ment volna: Domonkos gazdálkodott, tett-vett, mulatott, sőt könyveket is olvasott, hogy kiverje a fejéből Piroskát. Egy ideig tényleg nem is gondolt rá s ha mégis eszébe jutott, úgy gyorsan leült a kártyaasztalhoz vagy fölhajtott egy pohár bort s ezzel elütötte a dolgot. Ám egy este, mikor már rozsdás őszi színek mutatkoztak a pálosi völgyben s a katlanból csipkés árnyak emelkedtek, szomorúságot és az elmulás előérzését hintve széjjel a lassan sárguló lombokra, a szíve elkomorodott és Domonkos rosszkedvűen sétált a kertje utain. Néma csönd borult a széles völgyre, a fecskék rég eltávoztak, a dalos madarak elhallgattak. A lombsátorok, bokrok, amelyek nyáron paradicsomi színekkel illeszkedtek be a zöld keretbe, most kopott színházi díszletekhez hasonlítottak s az ákácok nemrég tömör fala megritkult, áttetszővé lett, mint az elnyűtt szövet.

Domonkos leült egy padra s bevárta, míg a teljes sötétség beállt: vágyott a magányra s a homályra. Holdvilág nem volt, az égen egy-két csillag pislogott, már csak fáradtan, bágyadtan, mintha a nyári éjszakákon minden fényüket elpazarolták volna. Azelőtt, ha az ember este a nagy hársfára nézett, a sok csillag mint egy óriási karácsonyfa csillogó gyémánt-diszei ragyogtak a lombok közt, a hold pedig, mintha a hárs fantasztikus gyümölcse lenne, úgy csüngött a korona ágain, míg ma este halottak-napi mécsesként pislogott a fiastyuk s a gönczöl szekerét elborította, egy-egy felhőfoszlány. Amint így ült a hűvösödő estén, egyszerre megszólaltak a pálosi komondorok. Előbb az egyik, a Bodros, lassan, mélyen, nyugodtan, jelezve, hogy kezdődik az éjszaka. Nem felelt neki senki, újra csönd borult a tájra, csak a sárgult levelek hullása hallatszott. Pár perc múlva újra megszólalt a komondor és hangja lassan elhalt a hosszú völgyben. Messziről, Laborczról egy tompa hang felelt: ez a gyógyszerész kutyája volt, amely most ébredt föl és ment a hivatalba, azaz a kertbe, a szőlőt őrizni. A két kutya jól ösmerte egymást, s ha egypárszor a piacon össze is marakodtak, azért alájában, mint kötelességtudó bajtársak, ragaszkodtak egymáshoz s éjjelente értesítették pajtásukat a környékükben előforduló ese-

ményekről. Bodros így mindig megtudta, ha Laborcz alatt nyulak tanyáztak, ha cigányok vándoroltak át, ha valaki meghalt, s ő is hasonló pontossággal mondta el Vadásznak a pálosi eseményeket. Ott bizony ma valami rémes eset játszódott le: egy koldus kutyavérrel bekent bottal járt végig a falun s minden eb meg volt rémulve, így Bodros is, amely sietett a hirt pajtásának tudtára adni, nyugtalan, lüktető csaholással jelezve, hogy baj van...

Domonkos ennyire ugyan nem értette meg a kutyaugatást, csak azt érezte szomorú hangjából, hogy itt az ősz, hogy egyedül van a világon és hogy a világon nincs senki, aki törődne vele. A kutyák ezalatt tovább ugattak, s lassan a többi kuvasz is, ki kérdezőleg, ki megijedve, ki haragosan beleszólt a két vezéreb diskurzusába. Most már övök volt az éjszaka s a szomorú, őszi hangulatba belevésődött szüntelen csaholásuk, amely a magyar falusi éjeknek oly furcsa, alapjában nevetséges és mégis szomorú színezetet ad...

A fiatal ember fölkel a padról és aludni tért. De ez egyszer ő sem tudta szemét behunyni: a kutyák panaszosan szűköltek, vonítottak, ugattak, s Domonkosnak úgy rémlett, hogy együtt kell velök szomorkodni, talán azért, mert egy kutyavérrel bekent botu koldus ment végig a falun, talán mert elmúlt a nyár, küszöbön a tél és a határban, hóviharban mihamar megjelennek a farkasok. S a szegény kutyának nincs télen menedéke: jégben, ólmos esőben kint kell lennie az udvarban, melyet ravasz rókák, görények környékeznek meg, s bár az éjjel kétszer oly hosszú, mint nyáron, az eb nem hajthatja pihenőre fejét, s jóllehet a csontja kőként dermedt, s a szemét a hó szilajon csapdossa, teljesítenie kell kötelességét és vigyáznia kell az élete árán is a házra, a bent lakó emberekre. Szegény és szomorú a magyar ember, szegény és szomorú a kutyája is...

Domonkos csak reggel felé aludt el s délben ébredt föl. Amint fölkel, azonnal összecsomagolta a holmiját, aztán kiment a majorba és kiválasztotta a két legszebb komondorát: a Bodrost, meg a Sajót. Azokat behelyezte egy nagy ládába s aztán úgy magának, mint a két ebnek jegyet váltott Berlinbe. Másnap este már a porosz fővárosban volt, kiment a Grünewaldeba s a pirosfedelű ház melletti vendéglőben lakást vett, a komondorait pedig a korcsmakertben helyezte el. Nagyon illetudó, komoly állatok voltak, a vendéglős így hát beleegyezett, hogy egy-két napig nála legyenek. A Grünewaldeban a két komondor föltünést keltett: itt is vannak ugyan kuvaszok, de milyen más fajzat. Tacskók, vizslák, mopszlik, patkányfogók akadnak meglehetősen, de házörző eb, no arra rendes helyen csak nincs szükség. Annak a munkáját elvégzik a csendőrök, rendőrök és a bakterek, ezenfelül minden kert szabályosan be van kerítve, a palánkon éles szuronyok teszik lehetetlenné az átmásztást, a lakóház főajtóját pedig vashál szokás építeni. Csak a magyar ember olyan bolond, hogy a jószágát kutyára bizza, amelynek elég egy darab mérgezett hus, hogy befejezze ellenőrző hivatását.

Domonkos tehát újra ott sétált a pirosfedelű nyaraló előtt és várta, hogy az őszi este leszálljon. Amint besötétedett és az égbolton megjelentek a csillagok, az addig békén heverő komondorok föltápáskodtak, meg rázták magukat és körülszimatolták az udvart. A helyzet nem volt éppen biztató: a telek végén egy asztalos lakott s a műhelyéből enyv és páczolt fának a szaga áramlott, odébb pedig nagy csomó rosszillatú kaucsukcső feküdt, amelyekkel a kertet szokták locsolgatni. A komondorok a csillagokhoz emelték bozontos fejüket és panaszosan csaholtak hazájuk felé, ahol nincsenek sem műasztalosok, sem kaucsuk-csővek, hanem csak feny-

vesek és kavicsbányák... Tőlük elmaradhatott a civilizáció a maga vasutaival, távirópóznáival, gépkocsijaival, villamosságával, nekik csak a pálosi vaczok kellett, ahol a konyhából áradó gyöngye hagymaszag terjengett s esténként a laborczi gyógyszerész kutyája mesélte el a napi eseményeket...

Piroska azon a nevezetes napon, hogy a két komondor új hazába érkezett, a nyaraló erkélyén ült és a villamos-körte fényénél regényt olvasott. A nyaralótelepen egész nap a verkli, tambura, vagy zongora szólt, csak este nyughatott tőle az ember, s a leány megragadta az alkalmat, hogy egy kis friss őszi levegőt szívjon. Amikor kiült az erkélyre, tényleg csönd volt, de alig egy-két perc múlva az öregebb komondor aggódó, nyugtalan hangon szólalt meg s rá felelt a társa, amely még mindig égne az álló szőrrel nézte a kertész kaucsuk-csöveit.

Piroska fölemelte fejét s ölébe tette a könyvet.

Komondor-csaholás, — ezt a hangot itt még nem hallotta. Talán nem is volt az, hanem valami megvert német vizsla vonítása? A hang forrása felé fordította arcát: tényleg mély, megfontolt komondor-csaholás volt, hamisítatlan magyar juhász-kutyák hangjai, amilyeneket csak az ő hazája termel.

Fölkelt és az erkély párkányához lépett. A kutyák tovább ugattak, most már bátrabban és még komolyabban, mint házőrző személyekhez illik, akik felelősséget viselnek. Piroska elmosolyodott. Hányszor hallotta otthon ezt a hangot a tornáczon ülve, vagy valahonnan hazakocsizva, s ügyet sem vetett rá, legfeljebb ha kicsit boszankodott miatta, s most oly jól esett a hazai hang, amely a magyar falusi éjszakát egyszerre szemé elé vetítette. Láta maga előtt a pálosi nagy katlant, éjjel, gyér holdvilágnál, amely fakó fényvel övezte a sovány szántóföldeket, a szomorúan álló gémeskútakat és a mozdulatlan, komoly alaku fenyveseket. Láta a vályogfalu kis házakat, vesszősövényeikkel és szuette bögrefáival, a beesett födelű csűröket, amelyek mindig üresek voltak, a falu közepén végigszaladó patakot, a hegyoldalba vajt temetőt s a kiéhezett arcú tótokat, amint összekuporodva ballagnak az országuton, míg fejük felett komor varjúk röpülnek.

A komondorok csak ugattak s várták, hátha a laborczi gyógyszerész ebe választ ad. De felelet nem érkezett, csak az utolsó vonat süvitett nagyot fütytyentve a vasuti hidon át.

Piroska végigsimitott a homlokán.

Ha balra nézett, a völgyön át látni lehetett a német világvárost, számtalan ivlámpájával, tetőtől-talpig kivilágított gyáraival, az égboltra verődő vérvörös visszfényével, de ő keresztülnézett rajta s csak a maga kis faluját látta, ahol nem telik kalpra az embereknek, ahol a pap is gereblyével jár a mezőre és ahol a komondorok éjjel szüntelenül ugatnak... Érezte, hogy nem való ide ebbe az idegen életü, színes világba, nem neki teremnek az idevaló virágok, nem neki sütik az idevaló kenyeret, s szívében vágyakozás támadt, hogy visszatérjen az ő kis falujába, szegény környezetébe, a fenyvesek és borókák közé s ott töltsse el életét, míg a pataktól a vadregényes temetőig ér el...

A komondorok csak ugattak, mint odahaza a békés nyári éjeken, mikor a tücskök hegedülnek s a csillagok hullanak, és Piroska egyszerre csak azt vette észre, hogy köncsepp szalad le az arcán. Tenyerébe temette forró arcát és lassan sirni kezdett az után, amit és akit elhagyott, hogy soha többé ne lássa.

Domonkos halkán a kert rácsozatáig lopózott.

— Piroska — szólt lassan.

A leány fölemelte tekintetét és megdöbbsent. Éppen a férfira gondolt s most az egyszerre, mint az álomlátomás, eléje állott.

— Én vagyok, Piroska, — ismételte Domonkos.

A leány elsápadt.

— Maga az, Gábor? — kérdezte, még mindig kételkedve. — És a komondorok a maga kutyái?

— Az én kutyáim, — felelte a fiatal ember. — Vagy ha tetszik, a mi kutyáink... — Be szabad jönnöm?

Piroska most elvörösödött.

— Ez nem szép magától, — mondotta halkán — így kijátszani az embert.

Kicsit haragudott, de azért csöngtetett a szoba-leánynak, hogy nyisson kaput...

Következő héten a leány visszautazott hazájába, két hónapra rá már a Domonkos felesége lett s azóta a megyében, de talán az egész Felvidéken ők a legboldogabb házaspár. A pálosi kurián pedig azóta nagy a komondorok becsülete, abból egyet elajándékozni, kiirtani nem szabad, s ez a magyarázata, hogy csöndes estéken a házgazda meg a felesége miért ülnek ki vacsora után a tornácra és hallgatják a kuvaszok csaholását, míg csak halványulni nem kezd a gönczölszekér és Piroska aszszony megborzongva a hajnali szellőtől, nem huzódik az ura ölébe.

Toll és tőr.

— okt. 11.

HÁT VÉGE MÁR A SOK KOMÉDIÁNAK... a Balkánon eldőrdült az első ágyu. Igen, eldőrdült és husz perczzel utána már szétröpült az első győzelem híre: Montenegró elfoglalta a planinczai magaslatokat. Hiszen szép, szép, csak ne ment volna minden olyan nagyon szépen, olyan nagyon könnyen, olyan iszonyu gyorsan, mint hogyha — nem tudom — a bécsi esti lapokra való tekintettel akartak volna elkészülni az ütközettel. Valahogy olyan parádé színezete volt az egésznek: a király jelt adott, — nevetni fognak: keresztet vetett — erre a banda rázendített és Péter herczeg elsütötte az első ágyut. No és aztán kezdődött a táncz, — ez már igazi postamunka volt, egészen telegráf-stilusban folyt le, tizet se csattant a kodak és már vége volt. Győzelem, győzelem. De csak azt ne mondják kérem: ez a modern háboru. Nem, ez balkáni háboru, szegény komédiások összemérik — a protektorai erejét és közben felhasználják az időt, hogy valamit keressenek, ha másunnan nem: a mozitársaságoktól, amiknek háborus filmről gondoskodnak. És talán itt kell keresni a huszperczes harcz okát: a publikumnak sietni kell, haza, kávéházba, randevura, és a mozi nem rendezkedhetik be kétnapos képekre.

73:73 — így dőlt el a nagy mérkőzés a város-házán s az eredmény, mert ezt is ki kell hirdetni: hetvenkétezer korona Feld Zsigmond javára. És ezer aranyat kap, aki a magyar sajtóban egyetlen sor írást olvasott e döntés ellen, mert a döntést bizonyosan egy körkonflis előzte meg, mely az érdemekben megöszült igazgatót elvitte minden szerkesztőségbe s mindenütt lejátszódott az a jelenet, aminek Szánalom a Ligetben a címe. A jámbor olvasó, aki e homéri harczot olvassa, a hetvenhárom szavazatot hetvenhárom másik szavazat ellen, bizonyára azt mondja, hogy gyönyörű küzdelem lehetett. Felvilágosítom, hogy nem volt az, hanem csak ravasz kis megállapodás volt, még pedig azok

részéről, akik a Feld szubvencziójához könnyedén tudták volna a hetvennegyedik szavazatot is szállítani. De nem merték, mert szégyellték magukat, ellenben nem szégyellték a felelősséget egy ártatlan alpolgármester nyakába akasztani. Vázsonyi Vilmos — szent! szent! szent! — a szomszéd szobából nézte, hogy sikerül-e a mérleget mindkét oldalon egyenlőre állítani, s mikor sikerült, akkor nem ugrott be a terembe, hogy megmentse a város hetvenkétezer koronáját. Ó nem! A hetvenkétezer korona és a kulturán esett halálos szegény nem fájt neki, de ettől az írástól ismét idegességi tranceba fog esni a kávéház márványasztalánál s harmadfél hü demokratájának be fogja bizonyítani, hogy nem az értelem, ami a Feldék szubvencziója körül az *Q*-patronátusa alatt történt, hanem az, hogy értelem ifjanczok RÓLA ilyesmít leírhatnak.

A FŐVÁROS TISZTVEISÉLŐINEK meggyarapodott a dolguk. Eddigi írásbeli dolgozataikhoz most az is járul, hogy naplót, titkos naplót kénytelenek vezetni a — protegáltakról. A titkos naplóba beírják a protegált ajánlkozókat, vagy pályázónak a nevét és a protegálté mellé odairják a protektorét is. Őszintén szólva, mi ennek a dolognak csak örülni tudunk. Csak örülni tudunk annak, hogy a főváros hivatalaiból végre kipusztul az annyiszor és oly sok joggal támadott lomposág. Örülünk a pontosságnak és a pedantériának, és őszinte lokálpatrióta örömmel alig zavarja meg az ügynek az a kissé fanyar mellékíze, hogy mindez a rend és fegyelem csak úgy következett be és csak úgy következhetett be, hogy a demokrata forradalmárok már nem a barrikádokra járnak pikkolózni, hanem a polgármesterek előszobáiba. Minket ez nem bánt. Mi szeretjük a pedáns forradalmárokat. Határozottan több hasznot hoznak a köznek, mint a lompos forradalmárok, akik elfelejtene a nyakkendőket kötni és csupa hanyagságból Segesvárott elesnek a hazáért. A mai demokraták ilyet nem tesznek. Ők pontosak, rendszeretők és a kettős könyvvitel módszere szerint tartják rendben a demokratikus elveket és eszméket. Rendszeretire szoktatják a főváros tisztviselőit és a puritánságban sem tűnnek el semmiféle exczedálásokat. Pontosak, fegyelmezettek és minden becsületükkel öröködnék azon, hogy a hivatalos órákat betartsák nem annyira magukban a hivatalokban, mint inkább azok előszobáiban.

KOLOZSVÁRT, DEBRECZENBEN, PÁPÁN és ahol csak akarod, óh kedvencz olvasóm, népgyűléseket tart a koalíció. A Balkánon öt ország egymás szívét járja át golyóval, törrel, a monarchia és Oroszország állig, sőt azon felül is fel van jegyverkezve, de Győrffy Gyula ur és társai ilyenkor szavalnak. Felvilágosítják az országot és a Predeáltól keletre elterülő művelt Nyugatot arról, hogy az egész háboru nem egyéb agyafurt stiklinél, amit Lukács László eszelt ki azért, hogy a maga és kabinetje pozícióját megerősítse. Igaz, közben Décsy Zoltán arra is ráér, hogy az előző rezsimet tisztára mossa, Szemrecsányi jur Pavlikról mond egy verset, és ezzel minden, de minden a világon rendbejő. Szasszonov és Bethmann-Hollweg jejes borogatást tesznek megkínzott fejükre, hogy aludni tudjanak. A Győrffy Gyula ur feje nem fáj. Ő komolytalanul látja az egész dolgot, az egész háborut, ami az ő nézete szerint csak arra szolgál, hogy a nagyvilág figyelmét elvonja a koalíciós oroszánok küzdelmétől. Valóban hiszi Győrffy ur, amit mond? Mi elhiszszük, hogy ő hiszi. Győrffy ur tehát már tudja, hogy az egész háboru egy scheingefecht, ami csak a szorongatott magyar korona helyzetének mentését szolgálja. Győrffy ur ezt tudja. A társai is tudják. A hallgatói is tudják. Kár, nagy kár, hogy éppen csak a ráczok, a bolgárok és a görögök nem tudják.

Kálmán Gusztáv.

Werner Sombart mondta valahol, hogy ha egy német ember közpályán akar karriért csinálni, akkor csak főnemesi házból kell születnie, nyitva áll előtte a világ. A közpályá képe körülbelül nálunk is ez, — s annál tiszteletreméltóbb, ha valaki a hivatalnoki hierarchia pinczelakásaiból grófi, bárói, kamarási lift, vagy parlamenti lépcsőzet nélkül ér fel az államtitkárság csúcsáig. A Kálmán Gusztáv karrierje ilyen.

Legalul kezdte, a hivatalos közgazdasági vezérkar kadettiskolájában: a kereskedelmi miniszteriumban, ahol hamar feltűnt. Olyan generálisoknak akadt meg a szemé rajta akkor, — és később is — mint Baross Gábor és Hieronymi Károly. A kereskedelmi miniszteriumot sokan falanszternek képzelik, ahol minden uniformizálódik és vályut ácsol a legtalentumosabb »numerus« is, voltaképp azonban mindenkinek a mértéke szerint szabják ki a munkát. Itt mindenki a maga posztján van. Kálmán Gusztáv is ott volt és egy szép napon észrevették, hogy Magyarország közutai szinte máról-holnapra megjavultak, hogy szinte máról-holnapra európai országutak, nagyszerű autópályák támadtak ott, ahol azelőtt pocsolya és nádas volt, szekér és utas belefulladt a sárba és az idegen kétségbeesetten menekült vissza Európába. Emlékezzünk csak vissza a Prinz Heinrich-Fahrtra, melynek nagyszerű sikerében óriási része volt Magyarország közutainak. És az elismerést, melyet a fukar Európa akkorában nekünk juttatott, Kálmán Gusztávnak köszönhetjük. Mert Kálmán Gusztáv a helyén volt és erről a helyről meglátta: hogy közgazdasági életünk csak úgy javítható meg, ha megjavítja egyik alapépitményét: az országutat. Aztán jött: a nagy csatornázás, a magyar Nilusok teremtő energiájának multiplikálása, majd az egész kereskedelmi hálózat regenerálása, — az egész nagy eposciája a munkának, amit egy tintás, aktás íróasztal mellett végzett.

...Az óriás csatahajó, amit Magyarországnak kereszteltek, az ő munkája által is gyorsította a tempóit az európai vizeken, s hogy nem is éri el a Titanic sorsa, garantálja az, hogy a kormánykeréknél olyanok állnak a miniszterek mögött, mint a puritán Kálmán Gusztáv.

Tarpatak.

I.

Itt minden: szín; szivárványos szüret,
Színek szüretje ez,
Dus ékszerű itt minden — szint keres:
A dél, a szürkület.

És minden: forma; a felhő, a hab
(Órákig nézheted) —
Látatlan szobrász modellálja meg:
A perc, a pillanat.

És minden : zene ; a zajló vizár
S fenyves-zugas : zene,
Örök erők örök hangversenye —
S a csend is muzsikál...

II.

Itt jársz megint, ki jártál tegnap itt,
Bus fanfárral fogad a Tarpatak
(Zivatarlóan zengő zuhatag)
S te keresed a — tegnapit;

Az emléket, melyet lelkedbe' tegnap
— Mint képes-kártyát — elvittél haza;
Csak tegnap volt! — Leszállt egy éjszaka
S te érzed : idegen vagy.

Hol a habok, melyeknek általadtad
A messzeségnek szánt üzeneted?
S ezektől, melyek most zugnak alattad,
Ki, ki üzen neked?

Fönt a bérczekben csermelyek fakadnak
S várja őket a mesés messzi tenger —
És állsz, csak állsz hidján a Tarpataknak,
Riadt sziveddel...

Rédey Tivadar.

Kronika II.

Mibe kerül a háztartás.

— okt. 11.

A főváros szociálpolitikai ügyosztálya mintaház-vezetési kísérletekkel foglalkozik. A próbafelvételek végzésére ötezer koronát utaltak ki. Ezt a kitünőt ötletet ezennel hirlapilag honorálom és egyben kijelentem, hogy ennél érdekesebb kísérlet a szociális nyomorúság enyhítésére és okainak kinyomozására aligha volt a világon.

Az igen tisztelt tanácsos urak, akiket a boldog kiküldetés a próbák megejtésére megilletni fog, már előre szigorú kajánsággal gondolnak arra, hogy precizitásuk és okos mértékletességük mily pontosan megszabja az utat, melyen haladni fognak.

A mintaháztartás elve kétségtelenül odairányul, hogy az előirányzott ötezer korona egy közepes rendű házvezetés igényeit ne csak kielégítse, hanem túlhaladja is.

Az ötezer koronából az év végén legalább kétezer-ötszáz korona jól el lesz rejtve a mintaház takarékperselyében, mint okosan és észszerűen megspórolt összeg, és a városnak meglesz az az öröme, hogy félszáz évvel annyi összeggel — mint amennyit előirányzott — követendő példát fog nyújtani a főváros családjainak, akik a drágaság miatt panaszkodnak és azon siránkoznak, hogy a zöldség, meg a hus, meg a házbér, meg a szabó, meg a suszter eszi meg őket.

Egyszerű a dolog.

A derék tanácsos, aki a kísérlet vezetésével lesz megbizva, mindenekelőtt egy mintaháziasszonyról fog gondoskodni és mintagyermekéről.

A háziasszony feladatai közé fog tartozni :

először :

a szemet, fát, húst, főzeléket és egyéb élelmezési és háztartási cikkekkel olyan olcsón beszerezni, amennyire az előirányzott összegben belül ez megengedhető.

Másodsor :

köteles minden két hónapban új kalapot vásárolni magának vagy plörözzel, vagy reierrel, esetleg mindkettővel az előirányzott költség nem nagy megterhelésével.

Harmadsor : igyekezzék polgári rangjának megfelelően úgy öltözködni, hogy mindenütt nemcsak tisztességben, hanem díszben is megjelenhessen. Télen megengedheti magának egy asztrakán kos gyapujából készült ugynevezett bunda viselését, amely, tekintettel a célszerűen mérsékelt háztartási jutalékra, olcsó legyen és ezer koronánál kevesebbe ne kerüljön.

Negyedsor : évenként legalább négy zsurt tartson teával és kuglerrel és szendvicscsel, mert a város nem azt tűzte ki csupán feladatául, hogy az ötezer koronát egy nyomorúságos háztartás vezetésére költse el, hanem hogy megmutassa, mennyire elegendő ez az összeg egy rendes és mindennapos családi élet fentartására, anélkül hogy a családfőnek nagyobb megerőltetésébe kerüljön.

Következzenek a mintagyermek. Tekintettel az általános viszonyokra, a kísérletező tanács hat gyermeket szerződtetne erre a célra, négy fiút, iskolába járó okos ifjakat, és két leányt, férjhez adandó, csinos és művelt lánykákat. Természetesen utóbbiak mintahozományban részesülnének, és mivelhogy az előirányzott összeg 5, azaz ötezer korona, az ebből folyó nehézségek úgy oldandók meg, hogy mintakérőkről is gondoskodnák a város.

Természetesen mintacseléd is lesz ; értendő alatta : minden cseléd. A minden cseléd ritka tulajdonságai közé tartoznának többek közt, hogy nem tud főzni, mert nem szakácsnő, de takarítani sem tud, mert nem szobalány. Ennélfogva minden cselédnek azért hijják, mert semmit sem tud. A mintaminden cseléd kötelessége a fehérneműt lopdosni és a vacsorából a legjobb falatokat félretenni a mintavőlegénye számára.

A kísérlet okvetlen be fogja bizonyítani azt is, hogy távolról sem igaz a folyton hangoztatott panasz, hogy a háztartás egyik legnagyobb nyavalyája a háziurak folytonos stájgerolása. És ez annál könnyebb lesz a kísérletező tanácsnak, mert az experimentálás egy évről szól csupán és egy éven belül a törvény tiltja a házbér fokozását.

A mintaháztartás költségeiből elesnek a városi adó és állami adó, de ezzel szemben megengedtetik az experimentáló családfentartónak, hogy havanna-szivárokat szivjon közönséges trabukkkó helyett, nehogy az adónegativum befolyásolja a kísérletezés eredményét,

Ezek azok az irányelvek, amelyek utmutatása mellett a mintaházartási kísérletek szerény véleményem szerint megejtendők.

Még egy szerény véleményem van. Amennyiben a közgyűlés hozzájárulna a szakosztály javaslatához, nem tartanám tanácsosnak, hogy ennek az öröme az illető tanácsos ur még egy szerényebb józsefvárosi korcsmában is áldomást igyon; mert könnyen meglehet, hogy az áldomás gulyás és turósgaluska, továbbá néhány spriccer mellett is felemészti az előirányzott ötezer koronát, és ebben az esetben hogy foggják tudni bebizonyítani, hogy ötezer korona elég egy közepes háztartás fedezésére.

b.

A smokk.

Irtta: JULES RENARD.

(10)

— Tekintetes ur, — mondja — tessék egy másikat elvinni. Ez csempe.

Vernet vállat von. Megyünk, de vissza fogunk jönni. Mi mindig meg szoktuk ezt ígérni.

— Csak jöjjenek, ha tetszik — mondja az asszony. Átadom Vernetnek, hadd vigye ő a műtárgyat. Udvariaskodik. Én nem engedek.

Vernet: Aztán maga következik.

Henri: Jó. De figyelmeztessen, mert valahogy megfeledkezem róla.

Aztán kevés idő múlva tényleg nem is gondolok rá többet.

XLIII.

A szabad ég alatt.

Az uton kevesebb a veszély, mint a szobámban. Marguerite itt van. Vernet vigyáz ránk. Csak a szemünk rebbenésével, a kezünk szorításával és a czipőnk dörzsölésével flirtölünk. Fogócskát játszunk! Hogyha megfogom Vernetné, felemelem és érzem a teste súlyát, amint az enyémre lankad. A ruhái és a bő ujjai miatt rosszul fut, és minél inkább megközelítem, annál lassabban szalad. A heve abban a mértékben lankad, amint a köztünk levő távolság kisebbedik.

Leülök egy mérföldköre pihegve, várom, míg lélegzethez jut és beszélek neki erről-arról.

Henri: Maga olyan könnyű, mint egy kis agár, mint a pihe, mint az árnyék, s azt hittem, mégis meghalok édes sulya alatt.

Vernetné: Juj, de melegem van! Maga engem megöl!

A nyaka kis hajszálai összetapadnak. Belemártja lábát a füvek hüvösségébe. Ide-oda rángatja a fejét, hogy a nyakáról lehulljon az izzadt haj, mozgatja csuklóit, hogy ujjaiiba beömljön a friss levegő, a válláig suhanjon és a hóna alá kuszsziék.

Ugy hanczurozunk, mint a gyerekek, Vernet baráti felügyelete alatt. Én is bácsiznám őt, akár Marguerite, de félek, hogy felkeltem benne az alvó orozslánt.

Vernetné kéri, hogy legalább a férjét tiszteljem, hogyha már őt nem tiszteltem.

Félrehívom Vernet-t. Tárcaja a hóna alatt, egy ágat tépdés.

Henri: Milyen hunczut a kedves felesége!

Vernet: Sohasem lesz fiatalabb.

Henri: Nem félt?

Vernet: Kitől? Mitől?

Henri: Én nem tudom, de az ön helyén én nem lennék olyan nyugodt.

Vernet: Miért?

Henri: Mert a felesége fiatal és én — még fiatalabb vagyok.

Vernet: Feltétlenül bizom benne.

Henri: Helyes. De bennem is feltétlenül bizik?

Vernet: Önben is.

Mereven nézett rám, komolyan és jószágosan. Ez az egyszerű szó sokkal inkább megindított, mint ahogy szerettem volna. Megrázom Vernet kezét.

Henri: Igaza van, kedves Vernet. De csak úgy általánosságban beszélünk, nem célzunk senkire. Mi lenne, ha megtörténne!

Vernet: A feleségem mindenekelőtt az arczába köpne.

Olyan határozottan mondja ezt, hogy el kell fordulnom, érzem a nyál fröccsenését. Sötétsárga az arczom, mosolygok.

Henri: Persze, hogy szó se lehet rólam. Még egyszer mondom, hogy csak hipotéziseket állítunk fel, a legrosszabbat tesszük fel, mint két iskolatárs, vagy bajtárs kérdezzetjük egymást, mi lenne, hogyha a felesége megcsalná.

Vernet: Egyszerűen lelőném.

Én is a pártjára állok, Vernet csak azért is az ellenséges mezőnyre akar tuszkolni. Kicsit nagyon is indiszkretektem. Kérdéseimmel talán mindent elárultam.

De nem, csak tréfáztam, ugy-e, és úgy nevetek, hogy a fogaim összecattannak. Ez a halál borzongása, amely enyeleg és tovább megy.

Egy szép fehér uton vagyunk, fényes nappal, a verőfény szikrázik két sövény közt megyünk, amelyek átitatnak illatjukkal, és a szívem ver, elfog a pánik, mint a rémektől népes fekete éjszakán.

Aztán nemsokára elmulik ez is.

— Ennek a Henrinek — kiáltja Vernet a feleségének — különös bogarai vannak!

Nem engedem tovább beszélni, mind a kettőjük kezét az enyémbe kulcsolom.

— Drága barátaim, inkább az életem veszzék el, mint a mi jó barátságunk!

Vernetné: Miért ilyen ma?

Henri: Az örömtől, hogy önöket megismertem. A szívem, lelkeim örül.

Boldog vagyok, hogy egy koldus jön felénk. Meghallotta a hívásomat. Rendszerint egyetlenegy koldusnak se szoktunk adni. Eszünkben sincs. Vernetné például arról álmodik, hogy egy házi koldusa legyen, hogy minden nap meglátogathassa fönn, a sok-sok emelet fölött, a padlásszobájában, hogy vigyázzon az erkölcsre, de a koldus senki mástól se fogadjon el pénzt, csak tőle és így lassanként megtollasodjék.

— Adjunk, — mondom — legalább ez egyszer!

Es kihuzom a zsebemből Vernet és Vernetné bugyellárisát, amely éppen nálam van.

Hazamegyünk, topogunk a porban, meg vagyok elégedve a napunkkal, elfáradtunk és éhesek, szomszások vagyunk, akár a farkasok.

XLIV.

Kéjútazás.

Cruz-ék hajóján vagyunk, amelyet hiába mostak le ma reggel, át van itatva az angolna nehéz, füledt szagával. A hajó fenekén, ahol rendszerint a köteles kosarak állnak, eldugtuk elemózsiás kosarainkat. Vernet már előre figyelmeztetett:

— A nyílt tengeren nem szabad enni!

Cruz atyó a korlát mellett ül, egyik embere a hajó orránál áll, figyelnek bennünket, jeleket adnak. Zavaros vidámságtól kőtyagosodunk meg, amint Cruz atyó mondja, mindenki óbégat egy kicsit. Távolban a disznóhalak mozgatják fekete uszonyaikat és Cruz állandóan, csökönyösen kiabál, hogy odahívja embereit:

— Hé, Jean testvér, Jean!

*Apámnak ötszáz juha volt,
S én voltam a pásztorleányka*

énekli Vernet olyan hamisan, hogy a kutyák vonítani kezdenének rá.

Nem vagyok közlékeny. Vernetné nyugtalanít. Elsápadt; minden ok nélkül mosolyog, most ásít a szélre, most felbiggyeszi az ajkait, mintha erőszakosan egy titkot tartana vissza. Úgyesen előkészíti közönségét.

— Úgy érzem, hogy nemsokára tengeri betegséget kapok! — mondja.

Aztán elfordul és hány.

— Fogja a fejét — mondom Vernetnek.

— Ugyan! — mondja Vernet. — Ez jót tesz neki.

*A rétre vezettem ki őket
S tizenötöt felfalt az ordas.*

A halászok vihognak, pedig alig mernek, állukat a tornaingükbe dugják.

Marguerite Vernetnéhez közeledik, mint egy beteg-ápoló, a fülébe sug néhány szót, melléje áll, a szíveik egy közös ütemre dobognak.

*De arra jött egy jó fiú
És visszaadta mind, de mind.*

énekli Vernet.

Háton fekve a tengeri betegség elméletéről beszélek, lusta frázisokat mondok, lassan kusznak a nyelvemen, csendek szakítják meg, sóhajok és felszisszenések, amelyek csillapítanak.

A szemünk által betegszünk meg. Nézzünk a horizonra. Éhomra nem igen betegszik meg az ember, de többet szenved. Ha ettünk, a betegség gyorsan jön és épp oly gyorsan el is mulik. Az is megesik, hogy az ember egyáltalán nem kapja meg. Multkor a kikötőben, egész nyugodt időben kapták meg az utasok.

— Ma nincs semmi baja, — mondja nekem Cruz — egészen jó színben van.

Erre azonban rögtön követem a hölgyek példáját, fejem a hajó korlátján ráng, amíg Vernet eszeveszetten rikácsol:

*Ha majd fehér juhóm lenyírom!
Tiéd lesz a gyapjúja mind!*

Pokolian tréfál, megköszöni, hogy enni adtunk a halaknak és megtakarítottuk a gyógyszer árát. Két émelygés közt, én és a hölgyek, egymás iránt érdeklődünk, átkiabálunk egymásnak:

— Már jobban vagyok; csakhogy elmúlt...

— Ujra kezdődik! — mondja Vernet, aki bele-szól a panaszainkba és kajánul örül a bajunkon, torka-zakadtából ordít:

*Én nem a gyapjút akarom,
De a szívedet, édesem.*

Egyszerre megáll, köhög és köpköd; ezt mondja:

— Czigányutra szaladt az ebéd!

És Cruz halász mellé megy, nekifohászódik, a törzse kilóg a hajóból, alakját rázza a tenger és korbá-

csolja a ráporzó tájték, akár ki is bukhat és el is mérülhet.

Gyomraink csödöt mondtak. A hajó ugrádozik és ágaskodik. Cruz a kormányt elfordítja, egy visszacsukló hullámnak megyünk, finom, maró, csipős eső fröccsen ránk és beszenteli agóniánkat.

A hajó utolsó állomása felé viszi a különböző helyeken felszedett haldoklókat. Egyik helyről a másikra görgetjük szintelen fejünket. Mikor Vernetnébe botlom, ezt mondom neki:

— Szegény barátnóm!

Vernetné pedig így felel:

— Szegény barátom!

És megyünk-megyünk, mindenki mohón vágyik egy talpalatnyi szárazföldre.

Cruz és az unokaöccse kifeszítenek egy vitorlát, tiporják a lábunkat; aztán a kérésünkre mindketten enni kezdenek, s úgy rémlik, hogy minket tömnek étellel, a torkunkon az undor, és a szívünk elfullad és majd szétpukkad.

— Hé, Cruz atyó! Messze vagyunk még a kikötőtől?

— Hát Vernet ur, bizony a szél szembe gyön és nem igen fuj előre.

— Drága, jó Cruz atyó, ugy-e nemsokára megérkezünk.

— Hát ha egy gőzshöz lennénk kötve, akkor hamar megérkeznénk, egy óra alatt, akár háromfertály óra alatt is.

— Édes, jó Cruz bácsi, éjszaka előtt megérkezünk?

— Megérkezni megérkeznénk, naccsága, de látja, hogy szembe jönnek a hullámok.

Megfordítva elkábult és súlyos fejünket, észre-vezesszük a világítótoronyt és a lámpáját, amelyet az alkony előtt tüzzel. Itt van egész közel! Elég lenne kinyújtani karunkat és belékapaszzkodhatnánk. De jön az éj. Eltűnik a nap, a világítótorony lámpája kigyullad, s közte és közöttünk a távolság ugyanaz marad. Már le is mondtunk a kikötőről és az émelygés csillapodtával valami tompa áloméletet élünk. Félhomály borul ránk. A hajó lámpásai megvilágítják a vitorlát és a hajó kévezámra emeli fel a hinárt. Csak a hullám locsogását lehet hallani, mint hogyha egy terítőt ráznának és a két tengerész állkapcsai rácsálnak, az elemőzsiás kosarakon ülnek. Tagjaink elzsibbadtak, semmit sem tudunk. Akár meg is halhatnánk.

— Még egy kis óracska — mondja néha Cruz halász.

De aztán hozzáteszi, nagysokára, egy évszázad mulva:

— Igen, azt hiszem, egy óra mulva, vagy másfél óra mulva itt a kikötő!

Miért mondja ezt? Inkább hagyná, hogy szundi-káljunk s ne tudjunk semmiről.

Én csipem a testemet és nagy erőfeszítéssel mozdu-latlanul állok.

A takaró árnyában találkoztam Vernetné kezével és most fogom. Piczike, nem remeg, olyan mint egy halotté.

Cruz, egyik hullámhegyről a másikra czirkálva, mégis halad előre. Távoli hangja értesít minden veszélyről.

— Még egy kicsit és megérkezünk.

Keresi a kikötő tüzeit, amelyek úgy tekintenek majd ránk, mint a macskaszemek.

Hálóban kellene kitenni bennünket a földre. Mikor a hajó surolja a partot, meglepődünk. Segíteni akarok Vernetnének, hogy felkeljen, de az a kéz, amelyet fogtam, nem az övé volt, hanem Marguerite-é.

Később fogok ezen majd elcsodálkozni. Boldogan lépünk a szárazföldre, mint a részeg hóditók.

— Viszontlátásra, tenger!

Mert még vissza fogunk jönni.

XLV.

El kell végre intézni ezt a nőt.

Tétován, mint a kerge birka, akinek egy légy mászott a fülébe, úgy jön föl hozzám Vernetné, slafrokban.

Henri: Jól aludt?

Vernetné: Az uram egész éjjel rugdalódzott, olyan vagyok, mintha megverték volna.

Henri: Pedig a tengeri betegség összebékíti az embereket.

Mert mi igazi szerelmesek módjára disputálunk is, hogy bebizonyítsuk a szerelmünket. Egy alkalommal kallantyuval zártam be az ajtót és csak azután nyitottam ki, miután háromszor átsusogott a záron. Más alkalommal többször megkérdeztem tőle: Mi baja? Nem felelt; a távolba tekintett a padlásablakon át, mint a Duzzogás élő szobra, egy reggeli slafrokban.

Elviselhetetlenek vagyunk egymás számára. A nyü-gösségünk kétségbeejt. Vernetné eleget játszott a muzsát. Én is eléggé dicsértem már a léle nemes-ségét.

— Én már — mondom — egyáltalán nem is dolgozhatok.

Vernetné: Azt hiszi, hogy én afféle frivol nő vagyok, azt gondolja, hogy ez a helyzet nekem nem éppen olyan kellemetlen, mint magának? Szeretem magát, bevallottam; most újra megmondom.

Henri: Bizonyítsa be. Nem adtam rá elég időt? Meddig játszsa még az érzökét, a gyenge mimózát, amely becsukódik, mihelyt hozzáérnek. Vagy azért bánik ily zsugorian a kegyeivel, hogy értékesebbnek tüntesse fel. Régi fogás. Azaz ráfogás, — ez az egész szerelme.

Vernetné: Ne csináljon itt rossz szójátékokat. Mondtam már, hogy majd Párisban, és állok a szavamnak.

Igaza van. Nem feküdhet le a székemre, mint egy leány. Egy ilyen nőnek az elbukásához előkészületek kellenek, egy keret, több bizonyosság, az a biztosság, hogy nyugodtan rendbe hozhatjuk szétzilált ruháinkat. Én is a forma mellett vagyok. Az asztalomon megmutatok neki egy üres ivet.

Henri: Már nyolcz napja van ez így. A tollam olyan nehéz, mint egy szerszám, és annyira felidegesített, hogy már olvasni sem tudok.

Vernetné: Hisz épp ez ejt kétségbe. De az Isten a tanum, hogy ebben a pillanatban a magáé lennék, ha kellene, ha lehetne, odadobnám a nyomorult hırnevemet, csak hogy megmentsem magát. Pirulás nélkül jelentem ki, hogy nyomban a magáé lennék, mert nem akarom, hogy a hibám folytán megakaszszam a munkában, s alig várom már, hogy a fejeink egy párnán nyugodhassanak.

— Szeret?

— Végtelenül.

Fejemet a vállára hajtom. Ringatózunk egymás karjaiban, és minthogy ripacs voltom még az áradozás pillanataiban sem hagy el, a falra akasztott régi tükörben figyelem a jelenet hatását.

Arczom Vernetné hatalmas nyakára tapad és az orrom a slafrokja nyílása körül szaglász.

— Elhíszem magának — mondom — és várni fogok; de legalább add ide az ajkaidat.

— Itt van — mondja óvatosan.

Egy apácza csókolja meg így az unokaöccsét a fogadószoza rácsán keresztül.

Minthogy a nő okos, kinyitja az ajtót. Én nem sietek és megragadom az ajkát, magamba szívom nedves leheletét, mellem a mellén piheg.

— Hát ezt akartad?

— Hallgass! — mondom neki s a fogaimat összeszorítom.

Ajkaink összekulcsolódnak egy csókban, amely végtelenné nyulik és fájdalmasan hosszú és fanyar, minthogy utána semmi sem jön, és untig van időnk arra is, hogy közben más dolgokra gondoljunk.

Végre Vernet lépései zavarnak meg.

XLVI.

Az uszómester.

Vernet: Drágám, megmondtad Henrinek?

Vernetné: Nézd, egészen elfelejtettem.

Zavarban vannak, s egyik a másikat unszolja.

— Mondd meg te!

— Inkább te!

Vernetné: De alkalmatlan lesz neki.

Henri: Csak semmi teketória: ki vele!

Vernetné: Erről van tehát szó: Marguerite uszó-leczkéket akar venni s minthogy nincs uszómester, magára gondoltunk.

Henri: Rám?

Vernetné: Igen.

Henri: Hogy én tanítsam uszni Margueritét?

Vernetné: Igen.

Henri: Érdekes.

Vernetné: Lássá, már is unja.

Henri: Egyáltalában nem, csak attól félek, hogy nem felelek meg majd a hivatásomnak: mindenestre igyekezni fogok.

Vernetné: Marguerite nem fogja nagyon feltartani.

Vakarom az államot.

— De — mondom és minden szavam mellé egy kérdőjelet biggyesztek — nem gondolják, hogy ez egy kicsit...?

Vernetné fejét rázza:

— Dehogy; szó sincs róla!

Vernet: Mi a baj?

Mindketten biztosítanak, hogy semmi baj sincs.

Vernetné: A világ nem olyan rossz.

Vernet: Különben is füttyülök a világra.

Szégyenlem magamat, hogy én vagyok hármunk közül a legerkölcstelenebb és felkiáltok:

— Igen: végre is otthon vagyok. Akinek pedig nem tetszik...

— Az menjen a sóhivatalba! — mondja Vernet, aki gyakran a szájából veszi ki a szavakat.

Vernetné: Juj de boldog lesz Marguerite! Mindig sajnáltam, hogy nem tud uszni. Ha fiatalabb volnék, két tanítványa lenne. De már elkéstem, úgy-e Viktor?

Vernet: Nem mintha öreg lennél, de ezt nem engedem még neked, már a korodnál fogva se. Nem tartom illetlennek, de a férjes nőnek sokkal kevésbé való, mint például nekem, és kedves Henri, hogyha Marguerite leczkéje után van még néhány szabad percze... Különösen háton szeretnék. Békauszást már tudok.

Henri: Helyes, Vernet ur. Tárt karokkal fogadom.

Vernetné: Én majd nézem!

Vernet: Helyes, Különben mit gondol Henri?

Henri: Igen, azaz...

Vernet: Én is annyira megvetem mások véleményét akár csak ön, de vannak bizonyos dolgok.

Henri: Igaza van.

Most már nagyban henczegek és fontoskodom és tanítok, mint egy uszómester. Vannak korhadt hidak. Az ember belepottyanhat a patakba. Mit tesz ilyenkor egy jó uszó?

(Folytatása következik.)

A tudomány jegyében.

Wundt.

Lipcse öreg bölcse, a fehérszakállu filozófus, könyvedén, természetesen, csaknem feltűnés nélkül átsétált életének nyolczvanegyedik esztendejébe. Az egyetem, melynek körülbelül legnagyobb disze és büszkesége ő, hivatalosan tudtára adta a világnak, hogy Wundt ime elérte a próféták korát s mire ünnepet ültek, a felköszöntőknek visszhangja támadt csaknem az egész világon.

Amikor Wundt tudományosan számottevővé vált (körülbelül a mult század hatvanas éveiben, a filozófiába rendtelenség és teljes össze-visszaság mutatkozott. Azok, akik a filozófiát keresték és eredményeket vártak tőle, nem tudták kinek higgyenek s kinek nem. Ebbe az időbe esett a realizmus egyre fokozódó érvényesülése az idealizmussal szemben: a gondolkodók egymásután támadták a filozófiát, mint a meddő királynét az alattvalók, kik trónörökös várnak: eredménytelenek és improduktívnak hitték s a metafizikától úgy fordultak el, mint a szégyenteljes naplopástól. A fogalmak és spekulációk helyét az empiriával töltötték be, a dedukcióval az indukciót állították szembe s általában a tényeket és pozitívumokat jelölték ki, mint a filozófiai megismerés egyedül törvényes princípiumait. Galileit és Descartest még egyszer felfedezték s attól kezdve, hogy a természettudományt, mint valami jogos trónkövetelőt a doktrinák és spekulációk zártkörű társaságába bevitték: az összes irányokon, akármilyen név alatt bukkantak is fel, ez a motívum vonul végig, hol többé, hol kevésbé hangsúlyozottan.

Ma már nehéz az elhalt bölcsekről meghatottság nélkül írni, kik fogalmakkal fújták tele a levegőt s szívesen eltöltöttek egy-két esztendőt Kantnak egy-egy mondatánál, ők ráértek, úgy ontották ki magukból a különféle irányokat, mint az iskola a gyerekeket. Evolucionizmus, mechanikus világfelfogás, melyek hol a biológiának, hol a fizikának tartották a pulzusát s amint egy új törvényszerűséget ismertek meg, Heureka-kiáltással alapították meg az új rendszert. Mind e rendszerek egyetértettek abban, hogy a filozófiában nagyobb teret akartak juttatni ama laboratoriumi felfedezéseknek, melyektől abban az időben vemhesek voltak, de mielőtt az akciójukat sikerre vitték volna, jöttek a Neokantiánusok s ha az elődök dogmatizmusát el is utasították, szigoruan ragaszkodtak Kantnak a tapasztalásról felállított álláspontjához, aki tudvalevőleg külső realitásoknak csupán transcendentális jelleget tulajdonított.

Ebbe a zürzavaros kakophóniába szólalt meg először a Wundt komoly hangja, félénken és csendesén, de később egyre erősödően elismeréssel és megértéssel kísérve. Mint valami Deus ex machina köszöntött be, jött, mert szükség volt rá: egy ember kellett, aki a különböző összekuszált irányokat egymásba vezesse át: mintha tarsolyában lett volna a marsallbot, egyre több fül hallgatott rá s programja lassanként egy folyton nagyobbodó tömeg vezérszólamává vált. A megfigyelések, melyeket laboratoriumi munkássága közben fogott el, lassanként általánossá váltak s ezzel a szemben álló ellenfelek közé bevitte a saját rendszerét: békés egymásmellé állítását a pozitivizmusnak és metafizikának, az volt az álláspontja, hogy a tények és spekulációk nem zárják ki egymást, sőt kölcsönösen kiegészítésre

szorulnak. A pszichológiában tudatosan alkalmazta a kísérletet (elég lesz talán a reflexek reakció időinek körül folytatott vizsgálataira utalni) s így egyuttal eleget tehetett rendszerető hajlamainak is: a fiziológiával kévert és szervesen összeforrasztott pszichológiát összekötő hid gyanánt építette fel a szemben álló reális és ideális ágak között. Ez a munkája azonban tudatos volt, előre megfontolt s belső meggyőződéseken nyugvó, bármennyire természetesnek s alkalomszerűnek is látszik messziről. A hite volt, hogy a papir-filozófia igájából csak úgy lehet a pszichológiát kiragadni, ha kísérleti tényekkel felszerelt megállapításokkal gazdagítják. Így alapította meg Weber és Fechner idevágó munkássága mellett a pszichofiziológiát, melynek ma is legkiválóbb művelője maradt.

További munkássága lassanként eltávolodott a laboratorium világtól s egyre kisebbedő körökben közeledett a régi filozófia felé. De rendszere itt is fényesen bevált: események és szokások új jelentőségben tüntek fel, mikor az ő módszere s szempontjai szerint tárgyalva kerültek elő: a tömegpszichológiát, melynek külön művet szentelt, a Völkerpsychologie-jában számtalan új adattal s magyarázattal gazdagította. Az etika Vorhalljának tartotta a tömeglélektant s mindkét munkája pompás adatokban és előkelő szempontokban gazdag. Ha valaki elolvasta a sorokat, miket a Renaiszanczeról vagy Romantikáról jegyzett föl, elámul azon, hogy mi mindent hámozott ki abból, amiről nekünk olyan kevés fogalmunk van. Eszmék- és gondolatok fizioológiáját írta ő s hatalmas munkáiban az emberiség sorsát tükröztette vissza. Hozzá képest a történelem csak jelentéktelen felderítőcsapatnak látszik, mert azt kell hinni, hogy kevesen olvastak úgy az emberiség lelkében, mint ő.

A rengeteg betűn és könyvön át, melyek kezéből kikerültek, tisztán áll a Wundt jelentősége az utódai előtt: a filozófiát megszabadította az Introspekció terhei alól s pozitívumokkal gazdagította. Új rendszerét alkalmazva a filozófiának csaknem minden ágára, a rendszertelen fogalomzavarban rendet teremtett: a maga nemében csaknem egyedül való volt (Fechner nem volt oly sokoldalú mint ő) s rendszerét tekintve — uttörő. A fejezetek s problémák, melyeket tárgyalásai során összefűzött, csaknem testvéri rokonságban állanak egymással, annyira összetartoznak. A lipcsei laboratorium, melyet egy kis házikóból világhírű intézetté fejlesztett, a tengerek felett álló világító tornyot juttatják az ember eszébe: aki ott lakott, a legmagasabbról nézte az emberiséget s talán a legmélyebben látott beléje.

Don Carlos.

HETI RIGMUSOK.

A krokodil.

Hogyha milliomodiknak,
Én az állatkertbe merném
Ábrázatomat betolni:
Ezzel a krokodilt nyerném.

Ó te krokik krokodilja,
Vagy röviden: krokidil! te!
A jövődön gondolkodni
Vajjon már alkalmad nyílt-e?

Eljönneél szerény lakomba,
Anyád helyett atyád lennék,
A testedre livrét vennék,
Oldaladra kardot tennék.

Együttjárnánk kint az utcán,
Te az én kutyuskám volnál,
Szökdecselnél, mint szokásos,
És te bájosan csaholnál.

Szökdecselnél, bukdácsolnál,
Mivelhogy jókedved volna,
S végül, mint Pesten szokásos:
A villamos elgázolna.

S én csináltatnék belőled
Szivarszipkát, sétapálczát,
Hálósipkát, kávéstálczát,
Két erszényt és három tárczát.

A tárczákat beküldeném
A legelterjedtebb lapnak.
Finom krokodil-bőr-tárcza!
Az ilyesmin kapva kapnak.

Pikk.

INNEN-ONNAN.

24 Garay János. A neve szürke és elfakult, egy jelentéktelen fiókcédula az irodalomtörténet nagy boltjában, ahol Beöthy Zsolt házisipkája az egyetlen eleven dolog. De a mult ködéből egyszerre előbukkan két érdekes fej: Hány János és Kont, a kemény vitéz és a szürke, halott név egyszerre aranyosan csillámlik föl az emlékezés őszi sugarában. Garay János, a poéta, otthagyja a bizonytalan illatu vegyeskereskedést és mosolyogva sütkérezik a szívek eleven melegénél. Száz eszendeje, hogy megszületett az obsitos dalos kedvű írója és — az angyalát! — Hány János ma is jókedvűen meséli felejthetetlen kalandjait és Kont ma is éles diszkantban átkozza el a zsarnokot az önképzőkör dobogóján. Sokan, nagyon sokan jönnek még buksi gyerekek, otthon dohányzó és titokban sétapálczát hordó ötödikesek, akiknek szívét megdobogtatja ez a két verses írás, amivel a legszebb emléket emelte magának ez a szeretetreméltó, kedves és finom poéta. A neve talán nem is jut mindig hirtelen az eszünkbe, de Kontot, a kemény vitézt és a füllentő obsitost még soká, nagyon soká nem fogjuk elfeledni. A gyerekkornak elérzékenyüléseire mindig szívesen emlékezünk vissza és hálával gondolunk arra, aki elérzékenyített bennünket.

□ Mútej. Kitalálhatták-e másutt a mútejet, mint erdős bérczek koszoruzta-édes hazánkban? Ugy-e nem? De arra is meg mernék esküdni, hogy ha az igazi tej még nem volna kitalálva, azt bizonyosan nem Magyarországon találnák ki. Nem is gondolkodnának rajta, hogy kitalálják. Mivel azonban a nagy fölfedezések mindig a nagy szükségeknek a következményei, előbb-utóbb el kellett jönnie a magyar mútejnek. Tejészeti laboratóriumokban Budapesten és Budapest környékén évek óta dolgoznak a mútej problémáján. S a kísérletek levét állandóan mi ittuk meg, okos pesti emberek, akik már tudjuk, hogy a látszat csal, s hogy ami víznek látszik, az nem okvetlenül tej. Csodálatos módon a mútej fölfedezése mégis Kolozsváron történt, s azt mondják, hogy az ottani mútej olyan, mint az igazi. Hát nem jó. Az igazi legyen olyan, mint a mű, s kívánjuk, hogy az igazi tejből állítsák elő a műt, hogy igazi tej egyáltalán ne legyen a világon. S aztán gondolkodni kell rajta, hogyan lehetne a mútejből művizet előállítani, mert a tejamisítókknak (ezentul ejtsd: tejművészek) már régen nem tetszett, hogy igazi vízzel kellett a tejet hamisítaniok. Nem érdemli meg ezt Budapest.

* A sóhivatal. Végre, most végre meg fogjuk tudni, hogy mi az a sóhivatal. Eddig, ha valaki érdeklődött valami után, ha fölvetett egy jeles eszmét, ha panaszkodott a budapesti jólét ellen, egyszerűen azt mondták neki: menjen a sóhivatalba és ezzel a dolog el volt intézve. Hogy ki és mi az a sóhivatal, hogy hol van, sőt hogy egyáltalában van-e: ez mind homályban volt eddig Ezentul másképp lesz. A főváros utbaigazító iroda czimen fölállít egy tényleges, valóban létező sóhivatalt. Lesz benne igazgató, aligazgató, segédigazgató, oldaltiszt, nyilvántartó, mint a hogy az egy igazi sóhivatalhoz illik. Hála istennek, most végre lesz hova mennie annak a szegény léleknek, aki eddig hiába kereste azt a hivatalt, ahol mindarra adnak neki választ, amit már azelőtt is tudott. A sóhivatal testet ölt, valósággá lesz a főváros átyai gondoskodása folytán, és ha már segíteni nem is lehet rajtunk, legalább kipanaszkodhatjuk magunkat hivatalosan. A főváros kigondoló bizottsága most valóban mesteri munkát végzett. Ők sem tudták bizonyára, hogy mi az a sóhivatal, tehát megcsinálták és hamarosan átadják a közhumornak.

* * *

24 Pap és tanító. Aki egyszer a magyar vidék természetrajzát fogja megírni, annak külön fejezetben kell foglalkoznia azzal a lehetetlen viszonylattal, amit a pap és a tanító, így egymás mellé állítva, együtt jelentenek. Hivatalosan, látszatra, egyszóval a holdban, ők a nyáj vezérei, akik karonfogva haladnak, — a valóságban pedig a pap elveri a tanító feleségét és a tanító lelövi a papot, amint az a héten történt valahol Nyitraegerszegen. Elkeseredettebb ellenséget, mint a pap és tanító, nem igen találni ebben az országban, pedig itt tudnak gyűlölni, és hogy a bot és a revolver csak olyan ritkán kerül elő, az nem jelent semmit. A gondolatok hátterében ott van mind a kettő. Az ur és a szolga viszonya nem is lehet másmilyen a szabadság századában, amelyben csak ez a két kategória az egyedül biztos és megállapítható. A szolga az irigy és az ur a még irigyebb, és ha morális alapot keresünk, arra csak ez a dicső emberi tulajdonság építhető. És csak természetes, hogy a morális fundamentum is a kisebb fajsúlyú szolga irigysége alatt áll biztosabban. Pap és tanító: ur és szolga — ez az igazi viszony, és végződhetik-e ez a viszony másképpen, mint az erők összecsapásával?

* * *

Ö Ultimátum a tüdővésznek. Franciaország ultimátumot akart küldeni az emberi egészség Balkánjának: a tüdővésznek, — elhatározták, hogy evidenciában tartják az egész szomorú hadtestet, az ország összes tuberkulitikusait és kényszergyógyítás alá veszik őket. Az emberanyagot, ami a depopularizáció miatt nincs, az emberanyaggal pótolják, ami van, — ez volt a jelszó, amiből azonban természetesen nem lesz semmi; és nem szolgabírók állottak az útjába, hanem orvosok: valamennyien kijelentették, hogy ők nem spionok és nem árulók és az orvosi titoktartásnak semmiféle ponton se tesznek koncessziót. Az állam érdeke megint összeütközött a beteg érdekével, és nem lehet csodálni, hogy a betegek és orvosok koalíciója győzött a salus rei publicae ellen. Az állam nemcsak az egészséges emberek állama, hanem a betegeké is, akik egy kicsit el is várhatják, hogy ne tartsanak razzitát köztük és ne vezessék tiz lajstromba, egy csomó plakátba, jegyzőkönyvbe és fekete könyvbe a nyavalyájukat. Az ultimátum így elmaradt és most csak azon csodálkozom, miért irtam én a francia dolgokról, mikor idehaza rendőri fogdába dugják a tuberkulitikusokat.

* * *

D Zola. Halljuk a nevét és millió dolog dong a fejünkben. Gépházak és hámorok, dübörgő pályaudvarok; vonatok, szemaforok és színes lángok a mocsár vizén és a sáron, szakállas

mérnökök és kézübbonyos munkások, brutális szörnyek, örültek és eszelősök, fekete, sovány papok, egy szérelmes leány, aki a liliumok közt hal meg és egy modern paradicsomkert, a termékenység nedvdus páfrányaival, levelek fergetege, fák tengerzúgása, aztán tömegek, tömegek, beláthatatlanul feketéllő tömegek, mint egy époszban, egy egész világ. Végül egy stilszerű és trágikus kép. Amint a materialista író meghal, a széngáz kiömlik, ez a modern és alattomos gnóm öli meg sárgás, kövér testét, úgy hogy a felesége élve marad és a kutyája — a pamtagon szundító ölebe is — tovább ugrál. Tíz éve ennek. A francia lápok az évforduló alkalmából ünnepezték. Mit irtak róla? Azt, hogy a becsület championja volt, klerikálistipró, istálló-tisztító, igazság-bajnok. A világról hallgattak. Hallgattak arról, mit hagyott hátra a könyveiben. Lobogót hasítottak a szemfedőjéből. Az igazság csatáiban ma is lóra ültetik hulláját. Mi úgy érezzük, hogy ez egy írónak tragikus dicsőség. Mint hogyha egy aviatikus azért dicsérenének, mert markos legény volt és pompás díjbirkózó...

SZINHÁZ.

Gospodja sa suncokretom.

(Vojnovich Ivo.)

Vojnovich Ivo gróf szláv, tehát hívó. A szláv hisz. Miben hisz? Mindenben. Egy darabig fel se kel az ágyából, ott lüszül és tunyul s minden este a korcsmaasztal alá bukik a pálinkától polituros arcczal, haldokolva. A delirium után azonban jön a böjt, egy másik delirium. Én láttam ezt a processzust. Kerek husz évig éltem szlávok közt s külföldön oroszokkal és lengyelekkel ittam a kontusovszkát és a pezsgőt. Ezek a lumpok egyszerre megváltoztak, minden ok nélkül, mintha mérget kevernének a poharukba, elérte őket a szlávok nemzeti betegsége, a kultura. Akkor aztán a könyvek alkoholistái lettek. Ismertem vidéken szerb kamaszokat, akik ilyen álmos duhajtság után megtanultak mindent. Megtanulták a francziát és megtanulták a gyorsírást, megtanulták az öltözködés művészetét és az elméleti sakkot, megtanulták az elektrotechnikát, az ausztráliai gyorsuszt, a kéttöskönyvvitelt s a művészettörténetet és megtanulták a freudizmust is, közben pedig koplaltak, de világvárosokban vizsgáztak s busan csüngött a szemük azokon, akik a művészetet a vérükben hordozzák és a kulturát már bölcsőjükben kapják örökségül. Mindenben és mindenben tudnak hinni szegények. Csak magukban nem.

A darab írója is bizonyára pityókos az európai kulturától. Akárcsak *Tusich* ur, a horvát intendáns, aki meglátván a kitünő *Gombaszögi* Frida vörös parókáját és meghallván alt. hangját, rokonszenvesen kijelentette, hogy Duse-nál máris nagyobb művésznő. A horvát premiér mégis érdekes. Szeretem, hogyha a kis népek leveleznek egymással. Ugy képezem, hogy ez a temperamentumos gróf a maga hazájában meg nem értett író, kezdeményező, aki jégkeblű nőkről szövi dekadens álmát s a napraforgó fekete-sárga rózsájáról, amelyet egy halott keze szorongat. Rajzolt egy gyilkos nőt, aki izmos és kegyetlen, mint az élet és egy kis tragikus szerelméért (egy matrózfiúért, akiből később diadalmas aviatikus lesz) meg kell halnia. A karcsu jaguárhoz és a bársonyos leopárdhoz hasonló ez a nő. De csak kirakat-tárgy, egy irodalmi árnyék. Ez pedig áll az egész drámára.

Velence himnuszát halljuk drágakövekből kirakva: *D'Annunzio*. A londoni hotelszobában véres a pamlag: *Wedekind*. Szimbólumokról suttognak: *Maeterlinck*. Ezeket a neveket e darab alatt gyakran emlegetjük. Csak egy nevet nem: *Vojnovich*-ét.

Nem, nekem nem kell ez a zágrábi dekadencia, ez a d'annunziós, maeterlinckes, wedekindes és tarnovszkás hisztéria. Egyszerűen azért nem, mert nem zágrábi és nem horvát. Mi közöm hozzá, hogy a gróf ur tudja utánozni azokat, a kiket szeret. Én egy télen áhitatos szívvel járkáltam a délszlávok fővárosában s nagyon kíváncsi voltam, ki ennek a tehetséges, feketeszemű és sápadt népnek a költője? Semmiesetre sem *Vojnovich* Ivo gróf. Azzal az érzéssel ültem a zsöllyémbe, hallok valamit, ami csak egy horvától kerülhet ki. Hogy sir. a kis zágrábi ügyvéd, amikor megcsalja a felesége? Hogy él a gesztenyes kofa ott a Jellasich-szobor körül? Hogy száll a köd a horvát hegyekre és a horvát lelkekre? Egy horvátot nekem, egy horvát színt és egy horvát érzést. Ez a horvát író azonban európai. Európai és művelt. Művelt és szintelen. Minden európaizmus balkánizmus. Nagyon éreztük ezt most s ujjonghatunk, hogy mi már nem vagyunk európaiak, van parasztunk, vidéki magyar romantikánk, budapesti csibészünk és nem sirunk európai kóta szerint. Inkább villogtassuk a gatyáinkat, magyar testvérek, semmint ilyen ferde frakkban járjunk, semmint ilyen szürke európaiak legyünk. Lám az oroszok is csizmával jönnek és vastagot kőpnek az európai parketre. Csak még a horvát a finum, a középeurópai, az intelligens. Santa Maria della Salute, San Giorgio, Carpaccio, Bucentauro, Tiepolo és megint, megint Tiepolo. Jaj Istenem, miért vagy oly nyüvelt, Ivo?

K. D.

Primerose. (*Vígszínház*.) Egy francia — erősen royalista — járt itt Budapesten és azt mondta: »Szörnyű ma a párisi színpad dekadenciája! Az irodalomtörténet szegyenkezve lehunyja a szemét, hogy a mai drámaíróink mire nem merészkednek. A tradíció kihál. Jön Bernstein, Croisset, Capus, Portoriche, ezek az... idegenek. És Rostand hallgat. Ha Flers és Caillavet nem ápolnák a nemzeti tulajdonságokat...« Így a francia. Ezekután kettős figyelemmel néztem végig a két tradícionista új darabját. És csakugyan, ezek az öregségükre erkölcsös írók most már félhivatalosan is jó darabot irtak, mely olyan tiszta, annyira megőrizte a nemzeti tulajdonságokat, hogy már szinte unalmas. (Vagy tán épp azért.) Szó sincs róla, ők ma egyenesen az irodalomtörténetnek dolgoznak. Klasszikus vigjátékírók, s a láncz, melynek végén ragyognak, s mely ha nem is áll hegycsúcsokból, elég előkelő. Így fest: Labiche, Regnard, Pailleron, Legouvé, Meillicac és Halévy... Flers és Caillavet. Ezzel szemben a tisztességtelenek láncza ez: Mollière, Scarron, Marivaux, Bisson, Feydeau, Ordonneaux... Flers és Caillavet. Hogyan? Itt is ők? Ugy van. És itt voltak kitünők és eredetiek. A király-nál jobbat nem fognak sohasem írni. A *Primerose*, a megtértek eme szalóndarabja elegáns és czizellált a dialógusaiban, deczens a cselekvényében, de alapjában véve nem elég komoly ahhoz, hogy vigjáték lehessen. Valami olyan habozás-féle... csináljunk egy vallásos és ájtatos darabot, mert hátha jövőre benne leszünk az Akadémiában. És aztán majd újra jót írunk. És a triko egykori költői most a csuhának zengenek himnuszt. Egy bíboros áll középen vörös ruhájában és vörös igazságaival: *Hegedüs* felejtethetlen. Ime, Flers és Caillavet radikálizmusa: a szoczialistájuk; ki kemény igazságokat mond, a párisi érsek. Ezt csak megnézzük ma este, vicomte? (Sz. L.)

**Alkalmi ékszer-
árak kaphatók: SCHÖN GÉZA** *** Ideiglenes helyiségében ***
Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

ZENE.

Királyfi és királyleány. Az orgonának van egy sipja, amelynek vox humana a neve. Ez a sip egész sajátosan hat az idegrendszerre. Ha csak megszólal, pusztán hangszínétől megborzong a lélek. Az orgonista tudja ezt, és ha finom ember, nem él vissza vele. A színpadon a vox humana: a gyerek. Humperdinck pedig, az Operaház első ujdonságának szerzője, azok közül az orgonisták közül való, akiknél szünet nélkül szól a vox humana. A színpadon gyerekek énekelnek és ő meséket komponál szüntelen. Meséket? Nem. A mesék nem ilyenek, mint az ő szövegekönyvei, szemérmes lírája és sápadt zenéje. A meséket, tudjuk, a népek erotikus fantáziája teremté. Humperdinck azonban az egymárákás meséskönyveket zenésíti meg, amelyeket a német Pósa bácsik irnak elszakíthatatlan pappendeklire a polgári családok jó kis gyermekeinek. E mesében a király-ságot a legújabb államelméletekkel magyarázza a királyfi kedvesének — pardon! — menyasszonyának, és az izzó erotikus víziók illedelmes polgári szerelemmé szelidülnek. Humperdinck költészete... előkelő, mondják a németek. A komponálásban az abszolút zene művelése jelenti az előkelőséget. (A színpad már megalkuvás a tömeggel.) Az előkelő szó tehát nyilván azt fejezi ki e kitételben, hogy Humperdinck zenéje külön és a színpadtól függetlenül is értékes, hogy a zeneszerző nem áldozza fel a zenei szerkesztések szépségét holmi alantas színházi érdekeknek. Valóban. Humperdinck az ellenpont mestere, zenei szerkesztései mintaszerűek, de ami nem sikerül neki egy felvonáson keresztül, hogy a nézővel egy téli reggel hidegét megéreztesse, Puccini, a kókler, a Bohémek harmadik felvonásának előjátékában, két fuvalával és kvintmenetekkel, néhány taktusban megcselekszi. Humperdinck az előkelő költő, de Puccini írja az igazi meséket. Sekély és szegényes e német költő képzelőtehetsége és fantázia nélkül mesélni nem lehet. Mi, serdültebbek, még elmulatunk valahogy a »megcsinálás« finesszeivel, de mi lesz a gyerekekkel? Mert Humperdinck nekik dolgozik. A darabot az Operaházban *Hevesi Sándor* játssza és csodákat mivel. Az énekesek értelmesen énekelnek, a kóristák külön-külön és ugyis mint tömeg egyéni életet élnek, és ami hiányzik a szövegből és a zenéből: a mese, a színpadon színekben és vonalakban valóság lesz. Ő játssza az összes főszerepeket, ő csinálta a diszleteket, a ruhákat és a balletet, a fordítást is ő fésülte meg, ő mozgat mindent és azt is elhítheti a közönséggel, hogy akik a színpadon mozognak és énekelnek, nem marionettek.

Művészet.

Nemzeti Szalon. Festészetet mindenesetre kétféle fajta van a világon. Az egyik a geniek, vagy legalább a nagyot akarók, a meggyőződéssel és vérrel, nyomorral, szenvedéssel harcolók művészete, a nagy és szent láz, amely különbözik és elkülöníti magát az élettől, a mindennaptól, mindentől, amit a polgári világban fontosnak és kívánatosnak tartanak. Azok számára, akik ennek a titokzatos szüznek szerencsétlen és boldog jegyesei, csak egy fontos dolog van a világon: a vágy, amely a szüzi fátyol fellebbentésére hajtja őket. Ezek a művészek, s az, aminek az életüket cdadobják: a művészet. Fes-

tészet van azonban másfajta is, a kényelmes, jó hivatal, polgári foglalkozás, amely házikabátban és papucsban, vagy, mikor a közélet megkivánja, frakkban és lakkcipőben igyekezik, nem annyira a művészi teremtés felsőbb magaslatai, mint inkább a folyószámla és a saját villa felé. A pikturának ez a kettéosztottsága talán mindig megvolt, de sohasem keverődött össze annyira, mint ma. Ma a közéleti festők is művészeknek nevezik magukat, és a közfelfogás kezdi úgy tekinteni a művészetet, mint valamelyes közpályát, amelyre az léphet, aki akar, avagy aki diplomát szerez magának. Nehogy félreértsen valaki: mi sem áll tőlünk távolabb, mint hogy a művészet helyére behelyettesítsük a »modern« szót, a nem művészi piktura helyébe pedig a »konzervatív«-ot. Nem, a művészetben minden becsületös törekvésnek megvan a maga jogosultsága és minden komoly embernek kötelessége, hogy — talán ellenkező ideáljai dacára is — kalapot emeljen mindenfajta festészet előtt, amely művészi célokot követ. De irányokon, meggyőződéseken és korokon túl mindenkor megvolt a festészetnek, mint mesterségnek az a csoportja, amely csak mint pénzkereső eszközt kezelte az ecsetet. A nagy konzervatívok mellett mindenkor ott voltak a konzervatív jellegből élő kicsik, és a nagy moderneket nyomon követték a modern nullák. Ezeket mindenesetre élesen külön kell választani a többiekétől: ezek nem művészek, csak festők. A mesterségükben lehetnek ügyesek, vagy ügyetlenek, de ennek megítélése nem a műkritika dolga, mint ahogy az irodalmi bírálat sem foglalkozik az ujságok reklámczikkjeinek mérlegelésével. Ez tisztán a közönség dolga, amely ha nem elég művelt, felül a reklámczikknek és művészet helyett festményt — eredetit — vásárol. A közönség Magyarországon, sajnos, már ezt tette s ehhez nekünk ez alkalommal nincsen szavunk. De tiltakozniunk kell az ellen, hogy ezt a mesterséget a művészzel egy kalap alá foglalják. Ez, kérem, ha ügyes, ha ügyetlen, ha modern, ha konzervatív, nem művészet, csak piktura. Nem művészet sem, akkor, ha *Heller* Adolf csinálja ügyesen és elegánsan, sem pedig akkor, ha *Rubovics* Márk naiv ecsetje alól kerül ki. Az ügyesség, a mesterségbeli járatosság itt legfeljebb súlyosbító körülmény. Mert annak, akinek izomérzéke és tehetsége nagyobb és igazabb munkára is képes volna, nehezebben bocsátjuk meg a közéleti festészetet, mint annak, akit az erőtlensége erre utal. De sem az egyik, sem a másik nem kívánhatja, hogy azokat az értékmegállapításokat használjuk vele szemben, amelyeket a művészi érték meghatározására tartogatunk. Erre a Nemzeti Szalonban csak *Steppes* Edmund és *Wallner* Wolfgang tarthatnak igényt. Ezek is csak annyira, hogy mindkettő tudna is talán valamit. Az egyik, ha nem pózolna a hősi hangulattal, a másik, ha megtanulná, hogy fából nem lehet vaskarikát csinálni. *J. P.*

Az átalakított Opera. Megnyílt az Operaház és a napilapok siettek Canossába. Mert az átalakítások, amelyek az Operában történtek, okosak, czélszerűek, indokoltak, és a tudósító urak, akik minderről meggyőződtek, úgy találták, hogy kár volt előre haragudni, mikor utólag kiszült, hogy nincsen is miért. Persze még most is megmarad a vizsgálat, hogy hiszen éppen a haragos kirohanásoknak lehet köszönni a mai örvendetes állapotot. Ezen azután el lehetne vitatkozni akadémikus érveléssel és praktikus ravaszkodással. De nem érdemes, minek rontanók ezzel a papirost, mikor van egy sokkal érdekesebb téma, amelylyel foglalkozni lehet és kell. Egy emberről kell beszélni, egy halotról, egy örökké élőről és ez *Ybl* Miklós. A kavárodás nyomán, amely az Opera körül támadt s a meg-

Uriasszony csakis Brázay-féle pipereszappanokat használ!

nyugvásban, amely a kavarodásra következett, egy dolog merült fel örvendetes határozottsággal, az, hogy Ybl Miklós nagy, Istentől való művész volt, aki nagyszerű alkotással ajándékozott meg bennünket. Ezt mindig tudták azok, akik önönmagukért nézik a dolgokat, de a közönség, a mely hamar megszokja azt, ami körülötte van, rendszeren megfélekedezik az értékelésről. Ki gondolt az Operaházra mint művészi objektumra akkor, a mikor Mészároost szidták, vagy a vendégszereplőket dicsérték? Most egyszerre szóba került maga az épület, a műalkotás, Ybl Miklós remeke, és a közönségben bizonyára sokan akádnak, akik csodálkozó szemmel néznek majd körül és ámulva veszik észre, hogy milyen gyönyörű helyre járnak már esztendőök óta: Mert a budapesti Operaház szebb, mint a bécsi, elegánsabb, mint a párisi, és a többiek szóba se jöhetnek mellette. Ez mindig így volt, de a közönség csak most tanulja majd meg. Ez az Opera ujjaalakítási kalandjának nagy, pozitív eredménye. És így nem igaz az sem, hogy az épület olyan maradt, mint amilyen volt. A páholyok, az oszlopok, az arányok, hála Istennek, megváltoztak, de talán, talán megváltozott a publikum látása. És ez olyan nagy eredmény, amelyhez nem is tudjuk kinek gratuláljunk: Bánffy grófnak-e, az építésznek-e, vagy talán Ybl Miklós szellemének. Talán, mégis az utóbbinak, mert hiszen az előbbieik érdeme csak annyi, hogy meghajoltak az utóbbi előtt.

IRODALOM.

Az első dekadens.

— Szilágyi Géza portréja. —

A piktorok egymás mellé sorakoztatják képeiket, hogy mindegyik beszéljen valamit a mult küzdelmeiről és a művészetük fejlődéséről, retrospektív kiállítást rendeznek, a régi vásznakkal az ujakat, az ujjakkal a régieket igazolják. Egy ilyen retrospektív kiállításon mutatja be Szilágyi Géza a verseit. Végigsétálunk a termeken. A tableaukat mind ismerjük. Ezek a fiatal magyar dekadencia termékei, átkozott és sötét képek. Némelyik előtt máris irodalomtörténeti emlékek ébrednek. Emlékeznünk, mennyi harcz folyt egy-egy kép körül, amelyet ma kivétel nélkül mindenki bámul: Melegek a színek, mint a pokol lángjai. Az arcok sápadtak, a szemekben színtelen könyvek, a fakó ajkakon elharapott szitkok. Látunk egy heverő ágyat, amelyet a művész a *pompes funèbres* színével ékesít. Ebben az új infernóban esendő lelkekkel és fázó, hináros testekkel találkozunk. Csupa ziláltság és jaj, tagadás és panasz, de az egész mégis egységes, a színek összevágának, a vonalak egymást egészítik ki, minden szín és vonal mély pesszimizmusban fut egybe. A kék és a kin a két pólus, ezek körül forog az élet, megnyugvás nélkül. (»Burkolva kinok biborköpenyébe, Melynek kábitó-kin a gyászszegélye: Így élni váltig — meddő éltünk gonosz sora.«) Nem pogány a költő. Az öröm feltétlen uralmában se hisz. Csak a régiek hittek benne, akik a természet atomjainak tudták önmagukat, öntudat nélkül jártak napfényes görög rónákon és virágos hegyeken. *Plenair-t* hiába keresünk. A világitás állandóan tompa. Minden fény melegséggé, füllesztő hőséggé és szikkasztó, buja félhomályyá alakul át. Semmi harmónia. A csókok zenéje disszonáns muzsika. Az öntudatunk teszi azzá. Meggörnyedünk a vágtyól, a

munkától, az arany-éhségtől. Süppedt bársonypamlagokon, ócska parfümökben ájultan halnak el csókok, a szerelem is tökéletlen, a vágy egy görcsös grimace, minden kusza és ferde, ami élet, ami oxidáció, ami nem mozdulatlan. Ez az erotikus költő a semmi szerelmese. Azt szereti feltétlenül, ami mozdulatlan. A halált, az éjet és a szeplő nélkül való, korrekt művészetet. Akkor aztán kibontakozik másik lényé, a tagadó mellett az állító és a vallásos. A »Szépség szent vallását« kevesen szolgálták olyan hívően, mint ő. Nem is hívő, hanem pap. Dogmákat követ. Hatalmas (pikánsul tompított) páthosz dagasztja ritmusait. Ódákat ír. Kevesen irtak magyar nyelven ilyen bevégzett verseket, ilyen kigömbölyített és lecsiszolt sorokat, amelyeken annyira rajta lenne a forma imádata, az abszolút és önmagáért való művészet kultusza. Egy gyémántköszörűs türelmével dolgozik. A poeta megragadja a pillanat inspirációját, de a művész viszi ki türelmesen, bátran, a biztonság és a tökély fölényével. Dekadenciája csak a látására vonatkozik. Művészete tetőtől-talpig *parnassien*, szilárd és gyémántkemény. Az erőtlének lírikusában erő lakozik. Régen, amikor szó se volt modern líráról, egyedül állott s az erejével ő adott az új generációnak erőt és bátorságot, új kezdésre. Ma pedig szintén egyedül áll. Exotikus és tökéletes művészete egy magas, megkülönböztetett piederstálon foglal helyet. Fővárosi költő (budapesti), a részletek, az apró színlépek azonban mégse érdeklik, lírája ünnepi, az örökemberi szolgálatában áll. Szédülő végletek közt mozog. Ezért aztán átfogja egész életünket. Filozófiáját forró költői temperamentuma járja át. Rengeg dekoratív érzéke van. Az elbukottak fejét, a halottjai homlokát a láz és az öröm pipacskoszorújával övezi.

Lehotai.

Prém József. Ki gondolta volna, hogy örök pihenést jelentő nekrológ elébe kerül a neve annak az embernek, aki bámulatrémeltó energiájával fáradhatatlanul szorgalmatoskodott az író-mesterségben, és ha már nem cselekedhetett egyebet: megnyert az Akadémián egy-egy pályadíjat valami verses drámával, melynek monológjait diszmagyarba öltözött vitézek szavalták. Ha végigolvassuk az élettrajzát s belepillantunk az irodalom és művészet sokféle ágára terjedő munkásságába: önkénytelenül megrándult a kezünk, hogy odakapjunk a kalapunkhoz és leemeljük előtte. Az ilyen energiát meg kell becsülni még akkor is, ha nagyon eltörpült mellette az eredmény: a segítségével végzett munka értéke. Sokat tréfálkoztak vele, de a tréfa mögött sohasem ólálkodott a megvetésből eredő gúny, mert ez az ember meg tudta magát szeretetni mindenkinél a benne munkálkodó nagy ideálijzmus révén. Szerette, imádta az irodalmat és mindenek fölébe helyezte ennek hivatását, s ami benne legtisztéletreméltóbb: erősen hitt a maga tehetségében is, megbecsülte tollát és meg volt győződve arról, hogy hasznára van az irodalomnak, melyhez egész életén át a fanatikus fakir kitartásával ragaszkodott. Emlékeztetett ezzel a mult századbeli írókra és költőkre, akik a vallások apostolait jellemző nagy érzésbeli emóciókkal ápolták az irodalom kultuszát. Prém József irodalmi munkásságának értékét nem méregetjük itt; most, amikor már elköltözött közülünk, csak az irodalom kultuszáért fáradozott embert lássuk benne, az örökké mozgó, örökké agitáló Prém Józsefet, a kedves, szeretetreméltó embert, aki a maga hivatásának hitében szelid lelki nyugalommal tűrte a feléje röpködő csipős tréfákat is. Az irodalmi mozgalmakat el sem lehetett képzelni nélküle, s a mikor arról volt szó, hogy lendíteni kellett írók sorsán, vagy irodalmi társaságok

Elsőrangú, angol varrott
URI ÉS NŐI CZIPŐK
egységes ár K 16.50 és 20.50

Zsuffa utóda Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.
FÜREDI ÁDÁMNÁL
Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 3. szám
(a Hazai Takarékpénztárral szemben).

ügyén, ő mindig ott volt a maga kis szónoklatával, vagy tekintélyes kézmozdulataival, tiszteletet parancsoló dus szakállával. Író, költő, művészt talán egyet sem temettek három évtizeden keresztül, anélkül hogy Prém József ki ne kísért volna koporsóját a temetőbe és őszinte könyvet ne hullatott volna elmúlásán. Boldog volt, ha neve ott szerepelt a jelenvoltak között, mert ő tipikus »jelenvolt« maradt mindaddig, a míg rá nem szakadt a nagy dolgozók tragikus betegsége. Ha az irodalomban nem is hagy maga után ürességet, — hiszen maradt még elég Prém Józsefünk! — érdekes, kedves alakjának emlékezete a róla szóló sok czéhbeli tréfával együtt sokáig megmarad az emlékezetben. Íróársai mindig szeretettel fognak megemlékezni róla, mint a magyar irodalom kultuszának leglelkesebb fanatikusról.

HETI POSTA.

Sajtóhiba. A Kutnewsky szőrmeáruházáról megjelent mult heti cikkünkbe, mely az előkelő czég új áruházát ismertette, kellemetlen sajtóhiba csuszott be. Az áruház ugyanis nem tíz éve, hanem már teljes tizenhét esztendeje áll fenn, amit czennel készséggel helyreigazitunk.

T. I. Die Neue Rundschau, Berlin. Mercure de France, Paris.

Z. P. Nem ér meg egy jó czímet se.

M. K. *Czegléd.* A reklamált kéziratot nem kaptuk meg.

Artemis. Nagyon sajnáljuk, hogy a legujabbakról nem küldhetünk jó híreket. Gyöngék. Várjuk az erősebbeket.

G. E. Akinek oly keleties hangzásu a családi neve, mint önnek, attól nem illik ilyen kérdésekkel zaklatni a szerkesztőseket.

G. R. *Tolcsva.* A percz korántsem volt oly mosolygós, derűs, amilyennek ön képzelte. De vigasztalódjék: nem ön az egyetlen, aki a perczeket megkeseríti.

Nem közölhetők: Sőhajok. Édes álmom. A zseni. Hej de régen. Szeretlek. Vadludak. Szomoru éj stb.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Hölgyek figyelmébe. Mielőtt fűző- (Mieder), nap- és esernyő-szükségletét fedezné, látogassa meg a Király-utca 16. szám alatt *Brand Sámuel* különleges fűző- és ernyő-áruházát. Ezen czég dus választékban, jutányos árak mellett raktáron tart saját készítményü valódi francia különlegességü fűzőket és a legujabb divatú nap- és esernyőket. Nagy választék női és férfi-boternyőkben.

A villamos főzésről. A villamos főzés előnyei nálunk nem ismeretesek annyira, mint a külföldön, amennyiben ott előkelő házakban, elegáns vendéglőkben és kávéházakban már nagyon sok fűtőkészülék van felszerelve, míg nálunk jöllehet az egyéb fűtőanyaggal szemben fennálló csekély különbözet számba sem jöhet, ezen készülékek csak ritkán használatnak. A villamos főzés és fűtés annyi sok előnnyel bír és az ily módon főzött ételek annyival jobb ízűek, hogy ezen körülmények figyelembevételével a főzőedények beszerzési költségei és az áramfogyasztás csaknem elenyésző csekély. A főző- és fűtőkészülékek beszerzésénél azonban ajánlatos nagy elővigyázattal eljárni, mert az összes jogos kívánalmaknak csupán a »Prometheus«-készülékek, melyeknek kiválósága az egész világon el van ismerve, felelnek meg. Ezen készülékeket a Magyar Siemens-Schuckert Művek r.-t. gyártják és azok a Pozsonyi-ut 5. szám alatti raktárban megtekinthetők.

A Rex-czipők kitünő formájuk és igen kellemes külsejük által az egész országban tért hódítottak, úgy hogy aki kényelmesen akar járni s a csinos lábbelire sokat ad, csakis Rex-czipőt visel ma. Kaphatók 12 korona 50 fillér és 16 korona 50 fillér egységárban Deutsch Antal czégnél Budapest, IV., Kecskeméti-utca 19.

Diana-krém, Diana-szappan, Diana-pouder, a legkitünőbb arczápolószer, 50 fillérért mindenütt kapható. Egyedüli készítő Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Károly-körut 5.

A mittweidai technikumot, melyben elektro- és gépészmérnökök, valamint technikusok és művezetők képezetnek ki állami felügyelet alatt, évenként 2—3000 növendék látogatja. Az elektrotechnikai, valamint a gépépítési oktatás az utóbbi években jelentékenyen ki lett terjesztve és dusan felszerelt szertárak, laboratóriumok (elektro- és gépészmérnökök számára), műhelyek, valamint géptelek stb. által hathatósan lesz támogatva. A téli félév (tanszak) 1912. október 15-én kezdődik. A szeptember 30-án kezdődő ingyenes előtanfolyamokra a felvételek már szeptember közepén hétköznapokon eszközölhetnek. Részletes programot és értesítőt a »Technikum Mittweida« (Szász királyság) titkársága kívánatra költségmentesen küld. Az intézettel kapcsolatos 3000 négyszögméter területet elfoglaló tanuló gyári műhelyekben önkéntes gyakornokok gyakorlati kiképzés czéljából felvételt nyerhetnek. A technikum, valamint a vele kapcsolatos precíziós műhely az összes kiállításokon, amelyekben résztvett, kiváló kitüntetésben részesült. Plaueni iparkiállítás: Plauen város kiállítási érme »kiváló eredményekért«. Lipscei iparkiállítás: királyi állam-érem »a technikai oktatásügy terén kifejtett kiváló eredményekért«. Lüttichi világhiállítás: »Prix d'honneur«. Zwickau iparkiállítás: arany-érem kiváló eredményekért.

A magyar ásványvizek történetében páratlan azon gyors és óriási siker, melyet a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz oly rövid idő alatt elért. Legjobb bizonyíték ez a források kiváló tulajdonságai mellett. Országvilág előtt ismeretes, hogy a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz az összes keserűvizeket felülmúlja sokszorta hatásosabb minőségénél fogva. A tudományos szakértő világ és a nagy közönség elismerése alkalmat nyújtott, hogy e nagyértékű források teljesen feltárhatók lettek és az összes igmándi-telepek Schmidthauer forrástulajdonos tulajdonába kerültek. A szakszerű és fáradságos kutatások azt eredményezték, hogy e források ma már hazánk közkinccsév és fontos kivitelű czikkévé váltak, a bevittelt pedig jóval csökkentik, mert a Schmidthauer-féle igmándi keserűvíz nagyszerű eredménnyel pótolja a karlsbadi és marienbadi vizeket is.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamossy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.